

- 1) Artikel
- 2) Situatieschets, reactie op de kanttekening van Michiel ter Horst
- 3) literatuur

1) Van “antroposofische Vereniging” naar “Algemene Antroposofische Vereniging”, of een korte geschiedenis van het Constitutieprobleem

Inleiding

Er zijn nu door Hendrik van Heek en Aart Klein op Motief.online twee artikelen over de constitutie verschenen, die naar mijn mening geschreven zijn met te weinig kennis van zaken, waardoor er onjuistheden en fouten in te vinden zijn. Dat geldt ook voor de kanttekening van Michiel ter Horst bij het artikel van Aart Klein in Motief 232. (Zie hiervoor het tweede deel in de situatieschets na dit artikel) Het artikel dat u nu gaat lezen, geeft een algemeen beeld van het constitutieprobleem en probeert de fouten in bovengenoemde artikelen te herstellen.

Eind jaren tachtig is er in de Mededelingen van de AViN van Arnold Sandhaus en Mouringh Boeke een drieluik over het probleem van de constitutie verschenen. Als tweede, werd er een vertaling van het artikel van Wilfried Heidt “Moet de AAG opnieuw worden opgericht?” afgedrukt. Met dit artikel wat u nu gaat lezen erbij, zijn het er dus in totaal zes. Buitengewoon weinig dus! Dat heeft zijn oorzaak daarin dat er in Nederland nooit veel bekendheid bestond omtrent dit probleem, waardoor er ook geen interesse voor kon ontstaan. In de tijd tussen 1996-2005 was er in Duitsland en Zwitserland zeer veel over te doen omdat Paul Mackay in 1996 in het bestuur te Dornach werd opgenomen en de taak toebedeeld kreeg “nieuwe statuten” te formuleren. Of dat nu om de statuten voor de bestaande “Algemene Antroposofische Vereniging” (verder AAG genoemd) of om die voor de niet meer bestaande “antroposofische Vereniging” van de Kerstbijeenkomst (verder aG genoemd) ging, werd in het begin niet duidelijk. Dit alles was echter in Nederland door zijn onbekendheid absoluut geen thema, derhalve zijn er ook verder geen expertise artikelen of publicaties over verschenen.

Nu het eeuwfeest van de Kerstbijeenkomst nadert, zou men verwachten dat het bestuur in Dornach aandacht gaat besteden aan problemen en kwesties, die een heet hangijzer vormen of die de ontwikkeling van de vereniging in de weg staan en dat ze dit met de leden gaat bespreken. Of dat het bijvoorbeeld toont wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn voor de vorming van een nieuwe vereniging na 2023! Maar dat gebeurt merkwaardigerwijze niet! Het bestuur, nu gereduceerd tot 4 leden, heeft andere problemen, namelijk bestuurlijke en financiële. Bovendien is er sinds 2012 plotseling, zonder dat de leden er iets van wisten, een zogenaamde “Goetheanum-Leiding” gecreëerd in de zin van de niet meer bestaande aG, (zie AWW van 2012 nr. 7-8 p. 4). Vreemd genoeg zien we dit orgaan beschreven in de statutenwijziging van 2014/2015. Dit gremium neemt nu gewoon taken waar als een onrechtmatige vervanging van het bestuur en kan als een illegaal orgaan omschreven worden. Was dit orgaan slechts voor interne zaken ingesteld, dan was dat nog wel acceptabel, maar in de huidige vorm is dit echter absoluut niet het geval. Het regelt b.v. dingen, die eigenlijk alleen het bestuur zou mogen doen.

Het gaat in dit artikel erom, te laten zien hoe de gebeurtenissen rond de twee verenigingen “antroposofische Vereniging” en “Algemene Antroposofische Vereniging” zijn verlopen en vastgelegd werden in primaire documenten. Er is echter een onoverzichtelijk woud van secundaire literatuur ontstaan (bijna allemaal in de Duitse taal), die het probleem complexer

maken dan het is. Er zijn namelijk tal van auteurs, die ook in primaire documenten van een onjuist standpunt uitgaan. Voor iemand die niets van het constitutieprobleem weet, is het daarom onverstandig om “zomaar” zaken gaan te lezen die de constitutie als onderwerp hebben. Want dan worden door deze lezers zonder meer de onjuiste zienswijzen van deze auteurs overgenomen.

Het sterke punt van het artikel van Hendrik van Heek is nu, dat hij, mogelijk zonder te weten dat hij dit deed omdat hij zeer karig is met zijn referenties, een tweede probleem binnen het constitutievraagstuk omzeilt, namelijk het naamprobleem dat eigenlijk net zo'n impact had/heeft als het probleem van de constitutie zelf!! Wanneer je dat tweede probleem kan uitschakelen, is het constitutievraagstuk op zich niet meer zo complex! Het is eigenlijk aan de hand van de belangrijkste primaire documenten goed te verklaren. Dat is nu wat u zult gaan lezen.

Wat betreft het Artikel van Aart Klein kan gezegd worden dat hij uit een persoonlijke visie schrijft, waarbij het moeilijk wordt gebeurtenissen objectief te beoordelen. Aan het eind van zijn artikel schrijft hij namelijk:

“Mijn bevindingen zijn ten dele bedacht, maar mij in hoge mate ook ingegeven tijdens mijn verdieping in dit onderwerp. Hoe de ernst van dit onderwerp mij ter harte gaat drukt zich uit in een mate van stelligheid van mijn bevindingen. Maar au fond stel ik ze als fundamentele vragen: kunnen deze bevindingen door actief betrokken leden als waar beleefd worden? Doe ik Rudolf Steiner recht met mijn opvattingen over zijn bedoelingen met de constitutie van de vereniging?”

Dit is een problematische uitspraak in meerdere opzichten. Want iets als “waar beleven” ontstaat in de ruimte van de ziel. Maar of dat ook “objectief waar” is in de buitenwereld, blijft de vraag.

In mijn langste essay over de Kerstbijeenkomst “Was blieb uns von der Weihnachtstagung?” (zie literatuurverwijzing aan het eind van het artikel) heb ik ook een opvatting gegeven, maar die wordt gevormd door de documenten en uitspraken van leden van toen en nu. Deze opvatting is: De vereniging van 1923 bestaat niet meer en de levende esoterie is verdwenen. Wat ik daarmee bedoel is dat er na de dood van Rudolf Steiner niemand was die een levende omgang in de geestelijke antroposofische beweging had zoals hij. Ook nu is die persoon er niet en kan slechts alles op traditie en beheer gebaseerd zijn. Dat ziet men dan ook, maar dat wordt NIET uitgesproken. En daarom is er sprake van een zekere onwaarachtigheid. Ik zou geen bezwaren hebben tegen de ontwikkelingen van het begin 1926 tot ongeveer 2010 in Dornach, maar dan moet er gezegd worden dat er eigenlijk alleen maar traditie kan zijn! Dat wordt niet gedaan en dat maakt alles onwaar. Want niemand is bijvoorbeeld in staat om uit de levende esoterie in de geestelijke wereld een 20ste uur aan de esoterische cyclus toe te voegen. Deze vorm van levende esoterie is met de dood van Rudolf Steiner verdwenen. Daarmee zeg ik niet dat er geen esoterie in de vereniging kan zijn. Maar deze twee vormen van esoterie zijn absoluut niet hetzelfde. Dit gemis, dat de oorspronkelijke bedoeling van Rudolf Steiner door ons niet gerealiseerd kan worden en het feit dat de vereniging niet meer bestaat, voel ik als een schreeuw naar de hemel, maar ook naar de leden: wat te doen! Was het maar zo wat Aart Klein schrijft, dan was alles gered, maar de geschiedenis heeft onontkoombaar aangetoond dat het essentiële, noodzakelijk voor een vereniging zoals Rudolf Steiner die voor ogen stond, niet meer aanwezig is en niet terug gehaald kan worden. In feite wordt er dus een tragische geschiedenis geschreven (iets wat Marie Steiner ook geschreven heeft) en getoond hoe het mogelijk was dat zoiets kon gebeuren.

De antroposofische vereniging van 1912-1923 en de Johannesbouw-Vereniging van 1913

Met kerstmis 1912, werd in Keulen door Rudolf Steiner de “Antroposofische Vereniging” opgericht met zetel in Berlijn. De reden voor deze oprichting was dat de Duitse Sectie van de “Theosofische Vereniging”, die hij als secretaris-generaal leidde, werd uitgesloten omdat hij het denkbeeld van Annie Besant, die verkondigde dat de hindoe jongen Krishnamurti de wedergekomen Christus zou zijn, niet kon aanvaarden. De nieuwe vereniging, waarvan Rudolf Steiner geen lid maar ere-president was, was geen vereniging in juridische zin (geen e. V.) en had als zodanig ook geen statuten, maar grondbeginselen. Er konden vrije groepen gevormd worden waarbinnen gewerkt kon worden aan inhouden die steeds meer een antroposofische inhoud kregen. Ook was er een esoterische school met drie klassen. De structuur bleef echter iets vaag. Het werk in de groepen was voornamelijk gericht op het bestuderen van voordrachten van Rudolf Steiner in gedrukte teksten die alleen voor leden waren bedoeld en intern werden gehouden. Of als dat mogelijk was, het horen van zijn voordrachten die hij in tal van steden hield. Men kon zo in alle rust in het verborgene werken.

Iets eerder werd er in München in 1912 de zogenaamde “Johannesbouw-Vereniging” opgericht, met het doel te gaan bouwen voor een gebouw waarin de mysteriedrama’s van Rudolf Steiner zouden worden opgevoerd. Nu bleek dat in München niet mogelijk, maar door een schenking van grond door tandarts Emil Grosheintz kon toen al snel de bouw in 1913 in Dornach beginnen. Deze vereniging was uiteraard in het handelsregister ingeschreven en had enkele stemhebbende leden en verder twee soorten donateurs, die alleen de bouw geldelijk steunden.

Twee jaar later brak in 1914 de eerste wereld oorlog uit en konden er in Duitsland geen jaarvergaderingen meer plaatsvinden. Door het uitbreken van de oorlog sloot Rudolf Steiner de esoterische school. In Zwitserland kon de bouw door de neutraliteit van het land gewoon doorgaan. Na de oorlog braken er in Duitsland barre tijden aan met o.a. revoluties en acties van de NSDAP. Maar sinds 1919 maakte de antroposofische beweging eveneens turbulente tijden door. Er ontstonden allerhande openbare activiteiten, er werden o. a. scholen gesticht, medicijnen ontwikkeld, er kwamen sociale vernieuwingen, er werden hogeschool cursussen geven. Ook werden er twee handelsondernemingen opgericht die later door de inflatie weer ontbonden moesten worden. Dit alles leverde echter ook veel kritiek van de buitenwereld op. In Dornach werd de naam van het gebouw dat zijn voltooiing naderde veranderd in “Goetheanum, freie Hochschule für Geisteswissenschaft”. Derhalve werd ook de naam van de Bouwvereniging begin 1919 veranderd in “Verein des Goetheanum der freien Hochschule für Geisteswissenschaften” en begin 1920 werd deze naam in het handelsregister ingeschreven. Omdat er in het gebouw, maar ook daarbuiten, in tal van universiteitssteden hogeschool cursussen werden gegeven, werd er voor deze activiteit door Willy Storrer een bond voor deze cursussen opgericht. De naam “hogeschool” had nog niets te maken met de latere, in 1923 opgerichte “freie Hochschule für Geisteswissenschaft”. In 1921 werd de zetel van de aG naar Stuttgart verlegd. Al deze activiteiten en veranderingen maakten dat de vereniging versnipperd raakte. Rudolf Steiner had veel kritiek op functionarissen van de vereniging en op leidende personen in instellingen. Het Goetheanum, nog niet geheel gereed, werd in 1920 feestelijk geopend. Maar helaas brandde het zoals bekend twee jaar later door brandstichting geheel af.

Na de brand van het Goetheanum begin 1923

De brand heeft Rudolf Steiner oneindig veel leed bezorgd, maar hij ging onverdroten door. Voor wat de geestelijke achtergrond van de brand betrof, zei hij dat deze zijn oorzaak vond in de veel te geringe eensgezindheid onder de leden, die wel overal bij wilden zijn, maar niet gezamenlijk wilden opkomen voor zaken die van belang waren. Er werden in

het jaar 1923 veel vergaderingen en bijeenkomsten gehouden, waar allerhande moest worden besproken en besloten. De belangrijkste waren wel de gedelegeerdenvergadering eind februari waarbij de Antroposofische Vereniging omgevormd werd tot de vereniging in Duitsland. Er was dus een interim-periode voor de oude en nieuwe antroposofische vereniging. Vervolgens werd er op voorstel van de Engelse vereniging, in juli in Dornach een internationale gedelegeerdenvergadering gehouden. Daarin werden twee zaken besloten:

- 1) Het Goetheanum weer op te bouwen
- 2) Met kerstmis een federatie van antroposofische verenigingen te vormen.

Met veel werkdruk werd nu door Rudolf Steiner getracht deze twee besluiten door te voeren. Maar niet alleen dat gebeurde, er werden door hem in tal van landen antroposofische verenigingen opgericht of weer heropgericht. Half november werd nog de Nederlandse vereniging opgericht.

Ontwikkelingen voor de Kerstbijeenkomst

Deze landelijke antroposofische verenigingen werden opgericht met het doel om aan het einde van het jaar hun secretaris-generaal naar Dornach te sturen, die zich dan tot een federatie aaneen zouden sluiten, waarbij de leden als natuurlijke personen niet betrokken waren. Er bestond zo maar één lidmaatschap van de leden, namelijk in de landelijke vereniging. Maar al naar gelang de tijd verstreek, werd het Rudolf Steiner duidelijk dat het niet anders kon, dat hij zelf de leiding van de nieuwe vereniging op zich zou nemen, samen met enkele medewerkers. Daarbij werd het federatieconcept alleen in juridische zin verlaten, maar werd de aaneensluiting van alle landelijke groepen gewoon intern geregeld. De groepen behoorden weliswaar tot de vereniging, maar slechts in los verband, ze bleven volkomen autonoom. Omdat de oude AG niet meer bestond, werden alle voorbereidingen in Dornach onder auspiciën van de Zwitserse vereniging doorgevoerd. De uitnodiging voor de Kerstbijeenkomst werd in “Das Goetheanum” afgedrukt en was alleen ondertekend door Albert Steffen en Guenther Wachsmuth, maar niet door Rudolf Steiner.

De Kerstbijeenkomst van 1923

Anders dan was gepland, werden nu ook leden als natuurlijke personen uitgenodigd, hoewel Rudolf Steiner in zijn welkomstvoordrachten op 23 december nog steeds van een gedelegeerdenvergadering spreekt. Dat werd ook in de statuten opgenomen (§1), met de zinsnede, “de in Dornach samengekomen personen, zowel de individuele, als de groepen, die zich lieten vertegenwoordigen”. Hoe het ook zij, tijdens deze lange bijeenkomst werd niet alleen de ledenvereniging “antroposofische Vereniging” opnieuw opgericht, maar sloten ook de landelijke groepen zich aaneen, nu niet tot een afzonderlijke federatie als rechtspersoon, maar als een instantie die met de vereniging in los verband verbonden was. Deze aaneensluiting werd nu door Rudolf Steiner intern “algemene Antroposofische Vereniging” genoemd, uiteraard niet in de zin van een extra vereniging, maar als volledig autonome groepen die bij de nieuwe vereniging van individuele personen behoorden. Want groepen konden geen lid van de nieuwe vereniging worden, hetgeen hij in Praag na de bijeenkomst duidelijk uitsprak. In § 11 legt Rudolf Steiner dit als volgt uit:

De leden kunnen zich op ieder plaatselijk of zakelijk veld tot kleinere of grotere groepen aaneensluiten»

“Voor de algemene vereniging is iedere groep, ook de landelijke groep in deze paragraaf vervat. De algemene vereniging is noch internationaal, noch nationaal, ze is algemeen menselijk en al het andere is groep voor haar. Daardoor krijgen we een werkelijk op vrijheid gebaseerd leven in de antroposofische vereniging en ook overal, waar het zich wil ontplooien, een volstrekt autonoom leven”. (GA 260/1985/ p. 53)

Dat kwam ook tijdens de kerstbijeenkomst tot uitdrukking in de besloten vergaderingen van de secretarissen-generaal (die allen een groep vertegenwoordigen) met het bestuur. Daar werden zelfs beslissingen voor de nieuwe vereniging genomen, zoals de hoogte van de contributie. In deze bijeenkomsten gebruikte Rudolf Steiner steeds de term “algemene Antroposofische Vereniging” (Verder aAG genoemd), b.v. “In het kader van de aAG waarin wij nu vergaderen, of “We hebben dus datgene gedaan, wat in het kader van de aAG te behandelen was”. GA 260/ 172-173. Was er slechts sprake van een aG, dan was deze opmerking overbodig geweest. Het nieuwe was verder dat de leden nu een tweevoudig lidmaatschap verwierven, eenmaal in Dornach en eenmaal in de landelijke groep. Dat was nieuw t.a.v. de oude vereniging, waar dat alleemaal veel te onduidelijk was. Dit artikel dat u leest, behandelt voornamelijk de exoterische kant van de gebeurtenissen van 1923-2019. Uiteraard was er een belangrijke esoterische kant bij de kerstbijeenkomst, er werd geen materiele, maar een geestelijke grondsteen gegeven en er werd bekend gemaakt dat er een esoterische school zou worden ingericht met 3 klassen en secties. Duidelijk werd dat deze nieuwe vereniging, door de positie die Rudolf Steiner nu als eerste voorzitter innam, niet zoals de oude vereniging alleen de cycli zou beheren, maar zelf een esoterisch karakter zou krijgen en zijn bestuur zou in zijn geheel als een esoterisch bestuur optreden. Verder zou, zoals Rudolf Steiner eerder uitgesproken had de vereniging, na al de openbare acties en ontwikkelingen van na de oorlog niet meer in de afgeslotenheid kunnen terugkeren, maar als esoterische vereniging volkomen openbaar zijn. De vereniging zou de meest vrije en meest moderne vereniging van de wereld worden. De meest vrije, voor wat het bestuur betrof, want er werd gezegd dat het bestuur niet alleen een esoterisch bestuur, maar ook een initiatiefbestuur zou worden met initiatieven voor de antroposofie. De meest moderne, omdat tot dan toe alle esoterische verenigingen of genootschappen geheim waren! Verder was het voor Rudolf Steiner van belang dat het bestuur niet gekozen, maar gevormd werd. Dat was dus geen democratisch proces, want in het begin zei hij dat de situatie nu zo was dat het niet anders kon dan dat hij nu eerste voorzitter van de vereniging zou worden met zijn zelf gekozen medewerkers. Wel democratisch was het aannemen van de statuten dat het grootste deel van de bijeenkomst uitmaakte. Van deze statuten zei hij dat dit geen gebruikelijke statuten waren, maar een beschrijving waren van wat mensen met elkaar wilden gaan doen en dat deze zeker niet gebaseerd waren op principes! De openingszinnen uit het eerste artikel in het Nachrichtenblatt luiden dan ook:

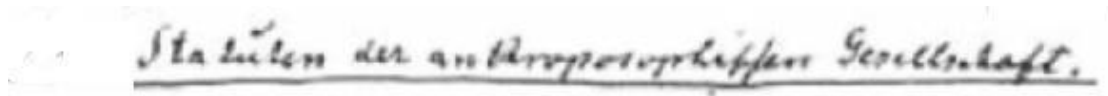
De antroposofische Vereniging een vorm te geven, die de antroposofische beweging voor haar verzorging nodig heeft, dat was met de zojuist beëindigde Kerstbijeenkomst bedoeld. Een dergelijke vereniging kan geen abstracte richtlijnen of statuten hebben. Want haar grondslag is gegeven in de inzichten in de geestelijke wereld, die als antroposofie voorhanden zijn”. (NB 13.01.24, p. 1)

Er was aan het einde van de Kerstbijeenkomst door de vorming van een bestuur en het aannemen van statuten door de leden een rechtsgeldige vereniging gevormd, volgens Art.60 uit het Zwitserse Burgerlijk Wetboek. Anders dan in Duitsland, hoeft een Zwitserse

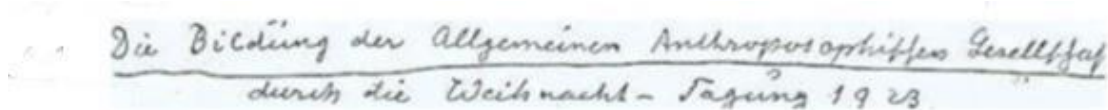
vereniging zich niet in het handelsregister te laten inschrijven. Volgens Art.61 mag het, maar het is geen plicht, zoals bij het Duitse verenigingsregister. Wat ook tot uitdrukking kwam was het volgende: Rudolf Steiner zei dat er in de komende tijd een relatie gelegd zou moeten worden, gevormd door de vereniging met de Bouwvereniging die al sinds 1913 in Dornach voor de bouw actief was. Bovendien zei hij dat het schenkingsgeld voor de wederopbouw van het Goetheanum niets te maken had met de nieuwe vereniging. Helaas werd na de Kerstbijeenkomst niet meer veel van de nieuwe vereniging vernomen. Het bleek haar eerste en laatste vergadering te zijn! Alleen op 29 december was er nog een voorvergadering voor leden van de aG, daarna is niets meer van haar vernomen.

Het probleem van de verenigingsnaam

Het geheel nieuwe dat tijdens de Kerstbijeenkomst was ontstaan, was voor Rudolf Steiner kennelijk de aaneensluiting van alle antroposofische groepen. Hoewel in de titel van de statuten de naam van de vereniging in het handgeschreven exemplaar duidelijk wordt genoemd, lijkt er een discrepantie te bestaan met de naam van de vereniging in de titel van het eerste artikel in het Nachrichtenblatt.

Afb. 1 De naam van de vereniging in de titel van de statuten in het handschrift van Rudolf Steiner

Afb. 2) De naam van de aaneengesloten groepen als “algemene Antroposofische vereniging”, in het handschrift van Rudolf Steiner bedoeld als titel voor het eerste artikel in het Nachrichtenblatt.

Afb. 3) De uiteindelijke foutieve weergave van de naam van de aaneengesloten groepen in de titel van het artikel in druk! Namelijk AAG in plaats van aG!

Aan alle aanwezigen werd tijdens het begin van de Kerstbijeenkomst een brochure uitgereikt met de gedrukte tekst van de statuten. In deze brochure was de naam van de ledenvereniging juist weergegeven als:

STATUTEN
der anthroposophischen Gesellschaft

Afb 4) Duidelijk is de naam van de opnieuw op te richten vereniging af te leiden uit de titel van de statuten.

De leden die niet aanwezig waren kregen hun informatie waarschijnlijk in de groepen of ze lazen het in het nieuwe bijblad van het weekblad Das Goetheanum “Das Nachrichtenblatt Was in der Anthroposophische Gesellschaft vorgeht“.

Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht

1. Jahrgang, No. 1

Nachrichten für deren Mitglieder

13. Januar 1924

Afb 5) De titel van het “Nachrichtenblatt “ in de eerste uitgave van 13 januari 1924

Door deze kleine drukfout in het Nachrichtenblatt moesten alle leden die niet aanwezig waren bij de Kerstbijeenkomst welhaast aannemen dat de naam van de nieuwe ledenvereniging nu “Algemene Anthroposofische Vereniging” luidde, hoewel de juiste naam in de nieuwe statutenbrochure AG was. Dit heeft in het verloop van de gebeurtenissen tot de grootst mogelijke verwarring gezorgd en foutieve interpretaties opgeleverd met alle gevolgen van dien!

Overigens voerden alle officiële documenten van de nieuwe vereniging de naam “Anthroposofische Vereniging”, dat gold uiteraard voor de lidmaatschapskaart in het bijzonder, de kaart die Rudolf Steiner zelf ontworpen had en die hij voor alle 12000 leden persoonlijk ondertekende. En uiteraard stond daarop te lezen “Anthroposofische Vereniging” en niet “Algemene Anthroposofische Vereniging”. Kende Rudolf Steiner dan de werkelijke naam van de vereniging niet? Er zijn namelijk nog steeds (geëmeriteerde) functionarissen die menen dat de naam van de oorspronkelijke vereniging “Algemene Anthroposofische Vereniging” is! Zij nemen Rudolf Steiner dus niet serieus of kennen de juiste feiten niet of willen de juiste feiten niet weten! Van de officiële documenten waren verder het briefpapier en ook het opnameformulier voor het lidmaatschap van belang die uiteraard ook de naam AG voerden.

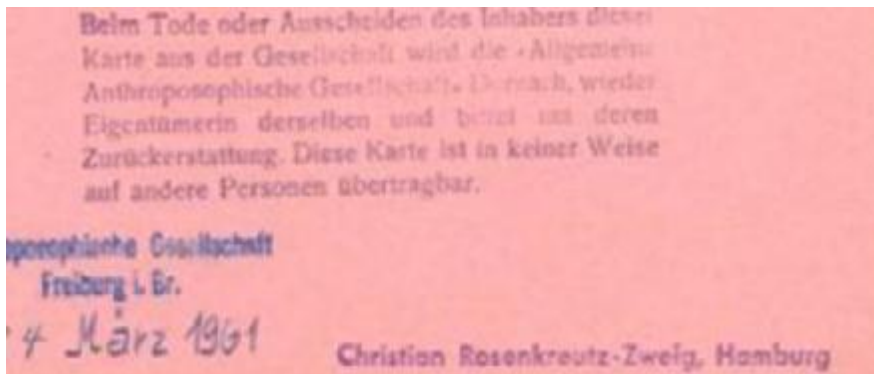
Een kleine excursie in het land van de roze lidmaatschapskaart

Iets vooruitlopend in de tijd

Een recent antwoord van het secretariaat in Dornach over dit onderwerp luidde dat tegenwoordig de roze kaart in de landstaal wordt uitgegeven en dat de naam van de vereniging in Duits en Engels talige landen “Anthroposofische Vereniging” luidt, maar in andere talen “Algemene Anthroposofische Vereniging”. Er werd niet uitgelegd waarom dit vreemde gebruik gehanteerd wordt. Dit vreemde gebruik is al sinds eind tachtiger jaren van de vorige eeuw langzamerhand ingevoerd. Nu zijn lidmaatschapskaarten voor intern gebruik. Maar volgens de Zwitserse “Namenseinheit” mag een ingeschreven vereniging, de AAG dus, maar ook niet ingeschreven verenigingen, niet twee verschillende namen voeren!

Nog meer over de kaart

In het Nachrichtenblatt van 24.05.25, p. 84 kunnen we lezen dat de secretaris-generaal van Noorwegen, de heer Ingerö voorstelt, de lidmaatschapskaarten van gestorven leden in het archief te Dornach te bewaren. Er wordt opgeroepen de kaart per testament te vermaken aan de vereniging te Dornach. Later werd er aan de achterkant van de kaart een violette stempel aangebracht, met de bekende tekst die zegt dat bij overlijden of opzegging, de kaart weer eigendom van de “Algemene Anthroposofische Vereniging “ wordt. Er waren kennelijk zoveel kaarten gedrukt dat deze stempel nog tot in de zestiger jaren van de vorige eeuw gebruikt werd.

Afb. 6) Achterkant van een roze lidmaatschapskaart met stempel uitgegeven in 1961

Waarschijnlijk werd pas na de tweede grote statutenrevisie van 1965 de achterkant van een gedrukte tekst voorzien in dezelfde redactie. Juist was echter geweest indien de tekst had geluid dat de kaart weer eigendom van de “Administratie van de Antroposofische Vereniging” als eerste onderafdeling van de Algemene Antroposofische Vereniging werd. Er bestond namelijk volgens de statuten tot 2014/2015 een zogenaamde eerste onderafdeling, die van de administratie van de AG! Later na 1926 was dat alleen nog maar in naam zo. Deze tweevoudige naam op de kaarten was voor de advocaat van de groep “Gelebte Weihnachtstagung” aanleiding om, in de processen na de desastreuze Vergadering van 2002, van een synoniem te spreken, zodat AG en AAG naar believen gebruikt zouden kunnen worden. Dat deed ook het gerechtshof en wordt door onoordeelkundige personen nog steeds gedaan. Tegenwoordig is echter het gebruik van AG altijd in een verkorte weergave van AAG en dat blijft verwarrend, zoals onderstaand knipsel uit AWW laat zien. Zie Afb. 7)

Anthroposophie weltweit Nr. 6/19 | 3

■ ANTHROPOSOPHISCHE GESELLSCHAFT

Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft

Brief von Justus Wittich

Liebe Mitglieder der
Anthroposophischen Gesellschaft!

Afb. 7) een knipsel uit AWW van juni 2019 eenmaal AG, dan AAG dan weer AG

De conclusie omtrent dit geheel

Kaarten ondertekend door Rudolf Steiner dragen aan de achterkant GEEN stempel of tekst en pas in het begin van 1926 kon van een synoniem gesproken worden. Tegenwoordig is AG echter meestal een afkorting van AAG.

Het project voor de relatie tussen beide verenigingen, de aG en de Bouwvereniging De vergadering van 29 juni 1924

Op de jaarvergadering van de Bouwvereniging 29 juni 1924 werd door Rudolf Steiner een voorstel ingediend om een nieuwe vereniging op te richten die “Algemene Antroposofische Vereniging” zou moeten gaan heten. Dat was de relatie waarvan hij op de Kerstbijeenkomst sprak. Deze vereniging zou bestaan uit vier antroposofische “stromingen” die hierin als onderafdelingen geplaatst zouden worden, te weten de vereniging zelf als antroposofische Vereniging in engere zin, de Bouwvereniging, de kliniek van Ita Wegman en de uitgeverij van Marie Steiner. Voor deze realisatie waren er dan enige veranderingen in de statuten van de Bouwvereniging noodzakelijk. De belangrijkste was dat de Bouwvereniging uit het

handelsregister zou worden uitgeschreven en daarvoor in de plaats de “Algemene Antroposofische Vereniging” als overkoepelende vereniging zou worden ingeschreven. Verder zouden er personele veranderingen in het bestuur van de Bouwvereniging noodzakelijk zijn. Op dat punt zijn de documenten niet geheel duidelijk. Rudolf Steiner schreef de voorgestelde veranderingen op een gedrukt exemplaar van de statuten van de Bouwvereniging, verder was er een protocol van notaris Altermatt en een verslag van mevrouw Finkh. Deze zijn niet overal in overeenstemming met elkaar. Zo noteerde b.v. Altermatt slechts 8 leden voor het bestuur van de Bouwvereniging in zijn nieuwe vorm, hoewel dat er veel meer waren. Zelfs in het verslag van mevrouw Finkh is geen overeenstemming hierover. Omdat de bedoelde vereniging AAG nog niet was opgericht, werd er op 3 augustus in eerste instantie een oprichtingsvergadering gepland.

De bespreking op 3 augustus

Op deze datum zou deze “Algemene Antroposofische Vereniging” worden opgericht. Wat er zich echter precies heeft afgespeeld op deze dag is tot op heden niet opgehelderd. In ieder geval was er van een oprichting geen sprake. Want later in 1963 en 1996 werden er documenten bekend, die ons iets meer vertellen over wat er zich mogelijk heeft afgespeeld. Kort na de dood van Guenther Wachsmuth werd er door Emil Leinhas een deel van de statuten, bedoeld voor 3 augustus, bekend. Hoe Leinhas in het bezit was gekomen van deze statuten zei hij niet. Verder werd er een brief bekend die persoonlijk gericht was aan een gewoon stemhebbend lid van de Bouwvereniging, de heer Geering-Christ, waarin Rudolf Steiner hem uitnodigt voor een belangrijke interne bespreking op 3 augustus, maar niet voor een oprichtingsvergadering.

Afb. 8) Brief van 13.07.24 aan de heer Geering-Christ ondertekend door Rudolf Steiner en Ita Wegman

Daar valt dus uit op te maken dat er van oprichting geen sprake kon zijn. Verder is bekend dat Rudolf Steiner Ita Wegman machtigde zijn stem uit te brengen voor deze “oprichting”. De rekening van de notaris van het handelsregister laat zien dat er wel een bijeenkomst was, maar deze had geen officieel karakter, omdat er geen protocol van bekend is. Was dat wel het geval geweest, dan zou wellicht de gehele latere actie van 8 februari overbodig zijn geworden. Het Ambt voor het handelsregister in Bern schreef mij op een vraag hierover terug, dat onderafdelingen die zeer stringent doorgevoerd worden in een andere vereniging rechtelijk **niet** mogelijk zijn. De constructie zoals die was voorzien, één vereniging met twee verenigingen als onderafdelingen was/is juridisch dus niet mogelijk. De autonomie van de

Bouwvereniging als onderafdeling zou hierbij verloren gaan en daardoor ontstond er overdrachtsbelasting (~4 % van het vermogen van rond 4.000.000 SFR dus ongeveer 160.000 SFR). Merkwaardig is dat in een niet strikte zin, daarmee bedoelde het ambt waarschijnlijk een lidmaatschap, dit wel mogelijk was geweest. Vreemd genoeg werd dat kennelijk niet door notaris Altermatt als alternatief geopperd. Want rechtspersonen kunnen zonder meer lid worden van een vereniging van andere rechtspersonen zonder hun autonomie daarvoor op te hoeven geven. Men was dus na 3 augustus weer terug bij af. Toch wilde Rudolf Steiner kennelijk de relatie van Bouwvereniging en antroposofische Vereniging realiseren.

De voorbereidingen voor “Algemene Antroposofische Vereniging” van 8 februari 1925

In feite weten we hier uit documenten of overleveringen ook niets over wat deze voorbereidingen voor de oprichting precies inhielden. Het was Guenther Wachsmuth, die op het kantoor van het handelsregister onderhandelde met notaris Altermatt. Aanwijzingen van Rudolf Steiner aan Guenther Wachsmuth zijn evenmin overgeleverd en ook weten we niet hoe lang deze onderhandelingen hebben geduurd. Ook hier zijn geen documenten van bekend. Er bestaat slechts een beschrijving van Hans Locher, de enige overlevende die de zogenaamde voorbespreking voor leden van de antroposofische Vereniging op 8 februari 1925 had meegemaakt. Deze werd door Guenther Wachsmuth gehouden. Ook van deze bespreking is geen officieel verslag bekend geworden. Wel is er door Guenther Wachsmuth pas in 1950 het beroemd/berucht geworden kleine artikel “Notwendige Abwehr” verschenen, waarover later meer.

De conclusie van Locher.

Volgens Wachsmuth zouden er aanpassingen in de personele bezetting van het bestuur plaatsvinden. De nieuwe vereniging zou het vermogen van de Bouwvereniging moeten overnemen, wat overdrachtskosten met zich meebracht, daarom werd er een naamsverandering doorgevoerd van Verein des Goetheanum naar AAG. (Dit is een onduidelijke passage, omdat dat ook op de aG van toepassing kan zijn, maar daarover later meer). De statuten die hoofdzakelijk door notaris Altermatt geformuleerd waren, zouden aan de nieuwe vereniging aangepast zijn. Verder wilde Rudolf Steiner **niet** dat de statuten van de Algemene Antroposofische Vereniging in het Nachrichtenblatt zouden worden gepubliceerd, omdat dat alleen maar verwarring zou stichten. En omdat een vereniging volgens Wachsmuth niet twee statuten kan hebben, moesten de statuten van de antroposofische vereniging “principes “ genoemd worden ter onderscheiding van de statuten van de Algemene Antroposofische vereniging. Maar hij zei er niet bij dat deze statuten in het geheel niet bekend zouden worden gemaakt. Dat gebeurde pas 10 jaar later voor de desastreuze Jaarvergadering van 1935.

Een ongedateerde statutenlijst met doorhalingen

In de voorbereiding is alleen een statutenlijst met doorhalingen bekend geworden. Het merkwaardige hieraan zijn de volgende punten:

- 1) Het document is niet gedateerd
- 2) Er zijn doorhalingen aangebracht, die ook niet gedateerd zijn
- 3) Er is een gestadige I/J verwisseling in de lopende tekst

*in Auftrag des Verfassers von zwei gezeichneten Urkunden -
 Briefen / persönliche + Frauennachrichten / der Gg. A. Rudolf
 Steiner, Albert-Lieffers, A. Günther Wachsmuth, der jet. Frau Weg-
 mann & Elisabeth Kende - der Frau Maria Steiner*
 Dornach, den 8. Februar
 Der Amtsschreiber von Dornach
Altermatt

Fig.9) laatste deel uit de aanmelding, GA 260a/1987/ p. 266/.Het jaartal bij de datum ontbreekt.

Ad1) Datering is in dit geval van belang, omdat men daaruit had kunnen concluderen of deze statutenlijst lang voor de statutaire termijn van een week voor de uitnodigingen voor de vergaderingen opgesteld was.

Ad2) Ook is de datering van de doorhalingen van belang, omdat dan bekend zou zijn geworden of deze voor of na het versturen van de uitnodiging zijn aangebracht.

Ad3) De I/J verwisseling toont aan, dat het document op de schrijfmachine van het handelsregisterkantoor is getypt. Brieven van notaris Altermatt en zelfs van zijn opvolger Furrer laten dit vreemde verschijnsel eveneens zien.

Dit statutenvoorstel, het protocol en de aanmelding voor het handelsregister zijn alle drie vervaardigd door notaris Altermatt. Alleen de Bijlage uit de band GA 260a toont een deel van de statutenlijst in facsimile (zie Fig. 10). Het protocol en de aanmelding zijn wel in 260a verschenen, maar niet in facsimile, behalve het laatste stuk van de aanmelding . Daar zijn geen fouten in te constateren, alleen is te zien dat de datum zonder jaartal is weergegeven (zie Fig.9 hier boven). Maar de gehele tekst wemelt van de fouten in de namen van de betrokkenen. De foute schrijfwijzen zijn: Jta Wegmann, Günther Wachsmuth en Marie Steiner geb. von Sievers. Deze en andere fouten zijn door Hella Wiesberger gewoon weg geredigeerd en gecorrigeerd zonder dat kenbaar te maken! Dat maakt de band GA 260a voor gedetailleerde studie volkomen onbruikbaar!

Punt een is van belang om de volgende reden.

Volgens het commentaar in de bijlage van GA 260a zijn de doorhalingen mogelijk van de hand van Wachsmuth op grond van aanbevelingen in een brief van Theodor Binder, de beheerder van de administratie van de Bouwvereniging. Zijn brief is van 6 februari en de vergadering was twee dagen later op 8 februari. Hoewel in de statuten in §9 bepaald was dat de uitnodiging minstens vijf dagen voor de vergadering per post moest worden verstuurd, staat nergens of dat ook voor de benodigde documenten voor vergaderingen geldt. Gezien de datum van de brief, is deze verklaring in de Bijlage schier onmogelijk. Bovendien hadden de leden zo veel te weinig tijd om de voorgestelde statuten te bestuderen. Alles lijkt er op dat de doorhalingen voor deze tijd zijn aangebracht. Maar dan blijft het een raadsel waarom deze doorhalingen in dit document zijn blijven staan. Want de secretaresse moest sowieso deze statuten uittypen met of zonder doorhalingen. Er waren 15 gewone leden, dus het document moest zeker in vijftienvoud aangemaakt en verstuurd worden. Zijn nu deze doorhalingen voor of na het versturen van de statuten aan de leden aangebracht? Het kan net zo goed zijn dat de leden al in het bezit van de voorgestelde statuten waren en dat Wachsmuth achteraf pas de

statuten heeft aangepast! Wij weten dus niet WELKE statuten door voorzitter Grosheintz zijn voorgelezen, omdat in het protocol van Altermatt in GA 260a verwezen wordt naar het verslag van mevrouw Finkh. Kijken we daar, dan zien we in het begin en bij het einde bij het vermelden van de statuten vierkante haken [...]. De verklaring van vierkante haken zegt: later toegevoegd! De statuten zijn dus **niet** door mevrouw Finkh gestenografeerd. Dat zal Altermatt ook wel niet gedaan hebben. De vraag die hier gerechtvaardigd is: Welke statuten heeft Grosheintz voorgelezen? De statuten die de leden bezaten of hebben Grosheintz, Altermatt en Finkh wel de statuten gekregen die de aanpassingen bevatten? We zullen dit nooit te weten komen!

Het raadsel van punt twee

Waarom is deze lijst met doorhalingen in de statuten als document zo bewaard gebleven? Wachsmuth kreeg van notaris Altermatt de statutenlijst, waarbij de datum voor de vergadering mogelijk al vast stond. Was nu de tijd tussen het verkrijgen van de lijst en de geplande datum van de vergadering wellicht erg krap? Er gebeurde waarschijnlijk het volgende: Bij het doorlezen van de paragrafen viel Wachsmuth een fout in de redactie van §10 op.

§ 10.

IN DER MITGLIEDERVERSAMMLUNG TRUFT EINER DER BEIDEN FOLG.
SITZENDEN DEN VORSITZ. DIESEN STEHT BEI STIMMGLEICHHEIT DER
STIMMRECHTIGHEIT ZU. ~~IN DEN GEMEINDEVERSAMMLUNGEN HABEN NUR DIE GEMEINDE-
MITGLIEDER STIMMRECHT. DIE BEITRAGENDEN MITGLIEDER
KÖNNEN ANGEWÄHLT WERDEN.~~

Afb 10) Uit de bijlage in Ga 260a/ 1987, p. 51, §10 met doorhalingen.

Namelijk dat van de twee verschillende soorten leden, de gewone- en de bijdragende leden. De laatste groep, zou meer rechten moeten hebben dan de gewone, omdat zij meer betalen. Dat komt niet tot uitdrukking in §10. Daarom werd de derde zin (Zie Fig. 10) doorgestreept. Ook in §9 en §11 is het begrip “gewone leden” doorgehaald. Daar er ook niet meer werd vermeld dat de stemhebbende leden, zoals in de oude statuten, door het bestuur werden beroepen, werd er een algemeen stemrecht ingevoerd! Dat wil zeggen, alle vroegere bijdragende en buitengewone leden werden van donateur nu ineens een werkelijk lid met stemrecht. Het was noodzakelijk geweest, dat Wachsmuth in §11 een kleine zin had moeten toevoegen, b.v. “In vergaderingen hebben alleen het bestuur en de door hem benoemde administrateurs stemrecht. Het bestuur wordt door de leden van de AG benoemd”. Maar dat gebeurde niet! Dit had zwaarwegende consequenties voor de nieuwe vereniging. Omdat de redactie van de nieuwe statuten voortkwam uit een verandering van de statuten van de oude Bouwvereniging, in samenhang met de geformuleerde statuten bedoeld voor 3 augustus, bleven er van de oorspronkelijke drie categorieën leden slechts twee over, samen met het bestuur. Omdat er nu algemeen stemrecht werd ingevoerd, werd het bestuur nu door de ledenvergadering gekozen. Of er dan nog wel sprake kon zijn van een “uniforme structuur”, is de vraag.

De Vergadering van 8 februari 1925

Anders dan bij de procedure tijdens de vergaderingen van de Kerstbijeenkomst en van 29 juni 1924, waar de tekst van de statuten per paragraaf werd voorgelezen zodat er dan een mogelijke discussie kon ontstaan, werd op deze vergadering merkwaardigerwijze door Grosheintz alleen vermeld dat de statuten bij de stemhebbende leden reeds bekend waren. Hij las ze voor, niemand wilde er iets over opmerken en ze werden door de 9 aanwezige stemhebbende leden eenstemmig aangenomen. Vreemd genoeg was de personele bezetting

van het bestuur eigenlijk al bekend, want dat had identiek moeten zijn aan het bestuur van de aG. Toch wordt er nog gevraagd of er voorstellen voor het te vormen bestuur waren. De heer Unger stelt dan voor, precies die personen te kiezen die al het bestuur van de aG vormden. Dat gebeurde dan ook. Dan worden nog de kascommissieleden gekozen en de vergadering is ten einde. Die kan nooit langer dan een uur geduurd hebben. Was het de stemhebbende leden nu opgevallen dat de twee categorieën van leden, die vroeger slechts donateurs waren, nu ook als stemhebbende leden beschouwd werden? Dat was kennelijk alleen Albert Steffen opgevallen, want hij schrijft in zijn dagboek van 09.02.25: “Nu hebben alle leden stemrecht, ze kunnen nu zeggen geen Bouw of een ander bestuur.” Bovendien schreef Emil Leinhas aan Guenther Wachsmuth in een brief, dat er zeer veel onduidelijkheid bestond omtrent het nieuwe algemene stemrecht, ook bij functionarissen, omdat dat vroeger niet bestond en men dit stemrecht vreemd vond. De aanmelding voor de inschrijving in het handelsregister werd door notaris Altermatt verzorgd, maar bevat zoals gezegd zo veel onvolkomenheden, fouten en latere toevoegingen, dat bij nadere beschouwing deze aanmelding had moeten worden afgewezen. Maar Altermatt was niet zomaar een notaris, maar ook een ambtenaar van het handelsregister. Aanmeldingen kunnen allen maar door een notaris worden opgesteld, die de statuten voor inschrijving in het handelsregister in een verkorte vorm weergeeft. De reden voor de aanmelding was hier, dat de vereniging zijn statuten had gewijzigd. Deze wijzigingen werden dan ook in de aanmelding vermeld. Maar weglatingen, die ook wijzigingen zijn, werden niet genoemd, zoals de doorhalingen die Wachsmuth had aangebracht. Maar ook deze weglatingen zijn veranderingen. Waren die weglatingen wel vermeld, dan had Rudolf Steiner in de aanmelding die hij heeft ondertekend kunnen lezen dat nu ALLE leden stemrecht hadden gekregen. Was dat het geval geweest, dan had hij deze aanmelding NOOIT ondertekend!

Na de vergadering van 8 februari 1925

Al met al was er een rechtsgeldige “Algemene Antroposofische Vereniging” ontstaan, die de toekomstige beheervereniging voor de niet ingeschreven “antroposofische Vereniging” zou moeten worden en die zich in de eerste tijd voor de wederopbouw van het Goetheanum in zou zetten. De oude Bouwvereniging was nu de derde onderafdeling in de nieuwe vereniging en kwam als “administratie van het Goetheanum-gebouw” in functie. De eerste onderafdeling werd de “administratie van de Antroposofische Vereniging” en verder werden de uitgeverij van Marie Steiner en de kliniek van Ita Wegman onderafdelingen. Er hoefden geen overdrachtskosten betaald te worden, omdat men nu de oude Bouwvereniging als juridisch raamwerk voor de nieuwe “Algemene Antroposofische Vereniging” gebruikte. Bovendien is te zien dat de twee verenigingen die in de voorgestelde vereniging van 29 juni 1924 een plaats zouden krijgen (maar dat niet konden krijgen omdat dat juridisch onmogelijk was), nu slechts als administraties optraden.

De brief van 19 februari waarin Rudolf Steiner de administrateurs benoemd

Een stellige aanwijzing dat Rudolf Steiner alleen de aanmelding voor het handelsregister gelezen had, maar de aangenomen statuten van 8 februari niet kende, is te zien in de brief van 19 februari. Daarin worden zeven personen genoemd die hij wilde beroepen in de leiding van de derde onderafdeling, de administratie van het Goetheanum-gebouw. (Zie Fig. 11) hieronder)

De vijf personen die het eerst genoemd worden, waren al stemhebbende gewone leden in de oude Bouwvereniging. Dit verzoek van Rudolf Steiner, om zeven administrateurs te benoemen, werd door Wachsmuth echter tegengewerkt! De heer Etienne werd niet als administrateur aangenomen, van de heer Rietmann is dat niet bekend. De reden was dat het

bestuur met deze 5 genoemde personen, die al jaren als stemhebbende gewone leden hadden gewerkt, verder wilden blijven samenwerken. Er werd een zogenaamd "Schatzkommitte" gevormd, waarin wel Emil Leinhas als nieuw lid werd opgenomen. Hij zei later niets van de brief van Rudolf Steiner geweten te hebben.

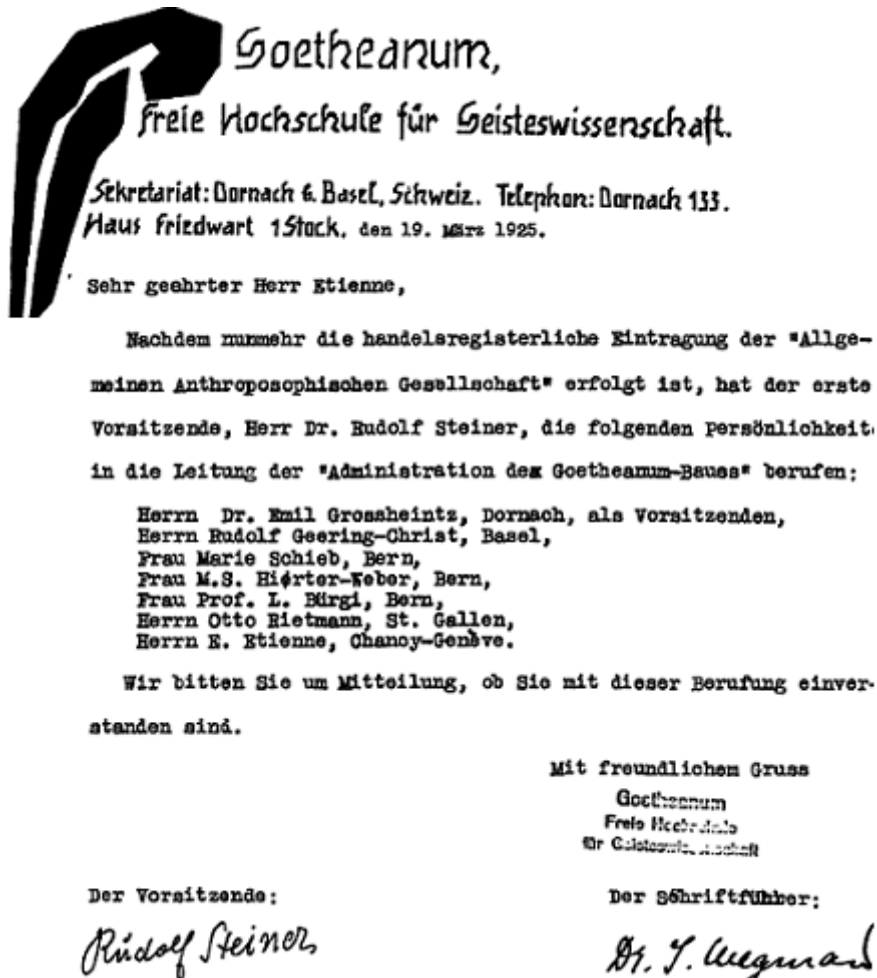

Fig.11) De brief van 19.02.25 waarin Rudolf Steiner voorstelt 7 personen als administrateurs te benoemen. Bijlage van de Gesamtausgabe Nr. 98, p. 40

De vreemde mededeling van 22 maart 1925

Vier dagen later verscheen er een mededeling in het Nachrichtenblatt, waarin op zeer cryptische wijze werd meegedeeld dat er op 8 februari een vereniging "Algemene Antroposofische Vereniging" was opgericht. Zeer veel leden die buiten de regio Bazel woonden of niet op het tijdschrift "Het Goetheanum" geabonneerd waren, waren überhaupt niet op de hoogte van het bestaan van een "Johannesbouw-vereniging, of Bouwvereniging". In deze mededeling werd gerefereerd aan de vergadering van 29 juni 1925, maar met zodanige veranderingen dat de argeloze lezer wel moest denken dat het om de vereniging van de Kerstbijeenkomst ging. Er werd o.a. in de gemanipuleerde tekst gesteld dat het **deze** vereniging zou zijn die in het handelsregister zou worden ingeschreven. Wel werd vermeld dat nu de "Algemene Antroposofische Vereniging", door het besluit op 8 februari en de inschrijving in het handelsregister op 3 maart, vier onderafdelingen had. Maar aan het einde van de tekst werden er zaken beschreven die in het geheel niet door de stemhebbende leden besloten waren. Wie voor deze tekst verantwoordelijk was staat niet vast. De tekst werd ondertekend door "Het bestuur van de Algemene Antroposofische Vereniging". Maar waarschijnlijk was het Wachsmuth. Voor vergelijking van de tekst, zie figuren 12a) en 12b)

Dann aber wird es nötig sein, daß aus dem ganzen Geist der Anthroposophischen Gesellschaft heraus, wie sie jetzt besteht, diese Anthroposophische Gesellschaft als der eigentlich eingetragene, handelsregisterlich eingetragene Verein fungiert, also nach außen hin diejenige Institution ist, welche alles hier in Dornach zu vertreten hat.

Es wird also notwendig sein, daß da bestehen werden die Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft als handelsregisterlich eingetragener Verein. Innerhalb dieser Anthroposophischen Gesellschaft werden vier Unterabteilungen zu begründen sein.

Fig.12a) Oorspronkelijke tekst met in de eerste zin “deze AG”. Dat slaat op de AAG in de voorafgaande zin. Deze moest worden ingeschreven, niet de aG! Zie onderstreping!

Dann aber wird es nötig sein, daß aus dem ganzen Geist der Anthroposophischen Gesellschaft heraus, wie sie jetzt besteht, die Anthroposophische Gesellschaft auch als der handelsregisterlich eingetragene Verein funktioniert, also nach außen hin diejenige Institution ist, welche alles hier in Dornach zu vertreten hat. Es wird also notwendig sein, daß da bestehen werden: die «Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft» als handelsregisterlich eingetragener Verein; innerhalb dieser Anthroposophischen Gesellschaft werden vier Unter-Abteilungen zu unterscheiden sein.

Fig.12b) Aangepaste tekst met “de AG ook”. Hierdoor wordt de betekenis van de zin dusdanig veranderd, dat er staat, dat de aG (hier AG genoemd) moet worden ingeschreven. Zie onderstreping!

De tekst aan het einde van de mededeling luidde:

“In de toekomst zullen de leden van de „Algemene Antroposofische Vereniging” zijn:
a) ”gewone leden” (dat zijn alle leden van de Algemene Antroposofische Vereniging

De eerste vergadering van 29 december 1925 van de AAG en voorvergadering van de aG
Na de dood van Rudolf Steiner op 30 maart 1925, tot eind van het jaar, is er eigenlijk weinig bekend over wat er zich heeft afgespeeld. Er waren wel ontwikkelingen die hier niet worden behandeld. Hoewel de “uniforme structuur” van de twee verenigingen, verbonden door een bestuur in personele unie, voor de beide verenigingen een feit was, werd er door het handelsregister op attent gemaakt dat aan het einde van het jaar de bezetting van de functie van eerste voorzitter van de AAG een feit moest zijn, hetgeen begrijpelijk is. Onderstaande uitnodiging laat zien, dat niet alleen leden van de AAG, maar ook leden van de vereniging van de Kerstbijeenkomenst waren uitgenodigd. Vreemd aan de uitnodiging is dat in de agenda de verkiezing van de eerste voorzitter niet vermeld wordt en dat er geen agenda voor de voorvergadering is. *Bovendien is dit het bewijs dat er van een fusie geen sprake kan zijn!*

Dornach, 5. November 1925

EINLADUNG

zur ersten

ordentlichen General-Versammlung

Dienstag, 29. Dezember 1925, vormittags 1/2 12 Uhr
im provisorischen Saale des Goetheanum in Dornach

Tagesordnung:

- 1. Bericht des Vorstandes.**
- 2. Statuten-Änderung.**
- 3. Rechenschaftsbericht.**
- 4. Berichte der Rechnungsrevisoren.**
- 5. Décharge-Erteilung.**
- 6. Verschiedenes.**

DER VORSTAND

der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft

*Vor dieser Versammlung findet um 10 Uhr eine Vorversammlung für
alle Mitglieder der Anthroposophischen Gesellschaft statt.*

Fig.13) Uitnodiging voor de leden van de aG en de AAG. De voorvergadering mist een agenda. Nachrichtenblatt van 15.11.25 p. 180. Ook Bijdrage van de Gesamtausgabe Nr. 98, p.48

Tijdens de vergaderingen zelf wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen de voorvergadering van de aG van 10 uur en de eigenlijke vergadering van de AAG om 11.30. Bovendien werden er in de voorvergadering zaken behandeld die in de eigenlijke vergadering thuishoorden en in de eigenlijke vergadering zaken die in de voorvergadering besproken hadden dienen te worden. Zo waren er bij de aG de landverenigingen aangesloten, maar niet bij de AAG. De AAG had een kascommissie met kascommissieleden, die de aG niet had. Maar in het verloop van de twee vergaderingen was nauwelijks verschil. In de voorvergadering werd er door de heer Rittelmeyer, die als woordvoeder de vergadering van de secretarissen-generaal optrad, het voorstel gedaan, om Albert Steffen als eerste voorzitter te benoemen.

Dit voorstel werd enthousiast per acclamatie aangenomen. Daarna sprak Guenther Wachsmuth over de financiën en stelde het kascommissielid Trommsdorff voor de decharge in de "ambtelijke" vergadering hierna te verlenen. Dit werd meteen bevestigd door Albert Steffen die zei dat deze decharge juist in de "ambtelijke" vergadering zou komen. Deze "ambtelijke" vergadering moest volgens hem kort gehouden worden in verband met de aanwezigheid van de notaris van het handelsregister, de opvolger van Altermatt, de heer Furrer. Deze ambtelijke vergadering was kort en ook hier sprak Rittelmeyer, ofschoon de AAG waar het nu hier om ging geen aangesloten groepen, maar wel een kascommissie had. Ook hier werd Albert Steffen per acclamatie tot eerste voorzitter benoemd. Er rezen bij de aanwezige leden van de aG en/of de AAG geen bedenkingen.

De voorvergadering was bedoeld voor leden van de aG en de gewone vergadering was bestemd voor de leden van de AAG. Maar deze laatste werd nu ook bezocht door leden van de aG. Niemand viel kennelijk de vreemde gang van zaken op. **ÉÉN** vraag was voldoende

geweest om alles duidelijk te maken, maar die kwam niet! Bij de tweede vergadering ontstond dus een grote fout, omdat men verder geen onderscheid meer maakte tussen leden van de aG en AAG. Derhalve hebben de leden van de aG (en dat waren zeker de meeste van de aanwezigen) gestemd in een vereniging waar ze in het geheel niet in thuis hoorden. Bovendien kenden de leden van de AAG hun eigen statuten niet, die pas 10 jaar later bekend gemaakt werden. Van deze twee zwaarwegende feiten was ook de notaris niet op de hoogte. Was hij dat wel geweest, dan had hij zeker de vergadering laten sluiten wegens illegaliteit. Na deze gebeurtenis was de aG door onzuivere rechtshandelingen verdwenen en gaf de AAG zich zeker in de eerste 10 jaar intern uit als de niet meer bestaande aG. Om het nog ingewikkelder te maken, zei Albert Steffen in de eerste vergadering dat hij bereid was om het voorzitterschap van de “Algemene Antroposofische Vereniging” (sic) op zich te nemen” en in de tweede vergadering bij de opening “Hierbij open ik de eerste vergadering van de „Antroposofische Vereniging” (sic)”. Had nu een lid de ingeschreven statuten van de AAG bij het handelsregister opgevraagd, dan had hij kunnen zien dat hij bedrogen was, want de ingeschreven statuten van de AAG lijken absoluut niet op die van de aG. Maar dat heeft waarschijnlijk niemand gedaan. Het klopte dus niet wat Wachsmuth op de voorbespreking van 8 februari over aangepaste statuten zei, hetgeen Locher in bovenstaande passage beschrijft.

De hier boven beschreven gebeurtenissen op de vergaderingen van 29 december 1925 hebben tot het constitutieprobleem geleid. (zie Heidts SÜNDENFALL Was geschah am Goetheanum am 29. 12. 1925? bij de literatuur) Het betekende, dat vanaf dat moment alle leden van de aG zonder hun weten en wil lid werden van de AAG. Deze AAG gaf zich intern als aG uit, maar extern als AAG! Om de aG bekommerde men zich niet meer. Verschillende onderzoekers geven verschillende beoordelingen omtrent deze onzuivere rechtshandelingen en wel:

Rudolf Saacke: Interne oppositie tegen Rudolf Steiner

Manfred Leist: Concludent handelen

Prof. Hans Riemer en „Gelebte Weihnachtstagung: Concludente fusie

Sergej Prokofieff: Een kleine formeel-juridische onvolkomenheid

Gerhard von Beckerath: Omzeilen van de wet

Benediktus Hardorp: Staatsgreep

Rudolf Menzer: Bedrog

Mees Meeussen: Onzuivere rechtshandelingen

Er waren voor de leden geen documenten beschikbaar om zich te kunnen oriënteren omtrent de nieuwe situatie, maar waarschijnlijk had men daarvoor ook geen bewustzijn, ook al zouden die er wel zijn geweest. Het verslag van de bewuste vergaderingen werd pas 73 jaar later door Uwe Werner in het Nachrichtenblatt afgedrukt. Bovendien waren de GA banden nog niet beschikbaar en band 260 en 260a werden pas in 1944 door Marie Steiner in allereerste vorm uitgegeven. De gangbare, maar foutieve opvatting was, (die van Wachsmuth, die dat echter pas 25 jaar later in het Nachrichtenblatt zou beschrijven!) dat de statuten van de aG niet in het handelsregister konden worden ingeschreven en dat men daarom de statuten van de Bouwvereniging daarvoor heeft gebruikt, die zogenaamd aan de aG zouden zijn aangepast. Maar volgens zijn zeggen waren deze statuten alleen maar van belang voor de omgang met de overheid. De leden van de aG hadden namelijk de “principes” (Een woordvinding van Wachsmuth, die hij Rudolf Steiner in de mond legt!) Bovendien werden de statuten niet door het bestuur bekendgemaakt, zogenaamd omdat Rudolf Steiner het niet wilde. Maar wat is nu de zin van een registratie? Toch dat iedereen in een openbaar register statuten kan nazien, zeker die van zijn eigen vereniging! Rudolf Steiner KÁN dit niet in dit verband gezegd

hebben. Pas in 1935 werden deze statuten in het Nachrichtenblatt afgedrukt. Dat gebeurde i.v.m. de desastreuze Jaarvergadering van 1935.

Het probleem van de constitutie

De bovenstaande beschrijving van de vergadering van 29 december 1925 geeft het constitutieprobleem weer, dat op verschillende wijzen kan worden omschreven, zoals:

- * Illegale ledenoverdracht van de aG naar de AAG, waarbij de aG juridisch verdwijnt
- * Illegale Identiteitsuitwisseling met een pseudo-fusie
- * Illegale opname van de aG in de AAG waarbij deze zich als aG uitgeeft.

Overzicht van de doorwerking van het constitutieprobleem tot 2019

Het begin van 1926 was tevens het begin van de moeilijkheden die onder de overgebleven bestuursleden ontstonden. Een langzame escalatie van verschillende factoren maakte dat er volgens Albert Steffen niet meer was samen te werken met Ita Wegman en Elisabeth Vreede. In dit probleemcomplex werden er door verschillende indirecte betrokkenen zogenaamde vrije groepen gevormd, die uiteraard de "dissidente" Ita Wegman en Elisabeth Vreede steunden. Daar Ita Wegman als secretaris tekenbevoegdheid bezat, kon zij kaarten voor nieuwe leden van deze groepen ondertekenen. Dat ging Steffen te ver en dat werd de aanleiding in ieder geval Ita Wegman van haar functie te ontheffen. Waarom ook Elisabeth Vreede het zelfde lot moest ondergaan blijft onduidelijk. Deze bevoegdheid had betrekking op de AAG statuten, want voor de aG was er in het Nachrichtenblatt (Nachrichtenblatt van 20.01.24 p.8) een mededeling geplaatst, die luidde: "Men is lid geworden op het moment waarop de leider van de AG de door de groepsfunctionarissen overlegde lidmaatschapskaarten heeft ondertekend." Maar § 6 van de toenmalige statuten van de AAG luidde: "Het lidmaatschap wordt verworven door een schriftelijke aanmelding door opname door het bestuur." (GA 260a /1987/561)

1935

Op deze desastreuze jaarvergadering werden drie belangrijke besluiten genomen:

- 1) Ita Wegman en Elisabeth Vreede werden ontheven van hun bestuursfunctie, dat merkwaardigerwijze ook inhield dat zij van hun functie als sectieleider werden ontheven.
- 2) De oprichters en vertegenwoordigers van de vrije groepen werden uit de vereniging als lid uitgesloten.
- 3) De zogenaamde vrije groepen werden door de AAG niet langer meer erkend, wat echter geen invloed had op het lidmaatschap van betreffende leden in de AAG! (Dit laatste punt wordt altijd verkeerd geïnterpreteerd als zouden er honderden leden zijn uitgesloten. Dat is echter een onjuiste beoordeling ,want in het verslag zelf werd expliciet aangegeven dat het lidmaatschap in de AAG ongemoeid bleef!). Daarnaast vond er een eerste revisie van de statuten plaats, waarbij de wijzigingen eigenlijk gebaseerd waren op het conflict. Alleen Steffen zou nog de ledenkaarten mogen ondertekenen, het aantal leden van het bestuur werd gereduceerd tot minstens drie en er werd coöptatie ingevoerd, d.w.z., dat het bestuur zelf bepaalt zelf wie er als nieuw lid in het bestuur komt.

1939-1946

Al enige tijd was de vereniging in Duitsland verboden en in 1939 brak de tweede Wereldoorlog uit. In deze tijd was het Goetheanum gesloten, hoewel er wel bijeenkomsten waren. In deze vreselijke tijd, bleef het leven in Zwitserland niet erg anders dan anders, maar in Dornach doemden weer moeilijkheden op die uiteindelijk tot de "Boekenstrijd" hebben geleid. De conflicten waren nu voornamelijk tussen Marie Steiner en Albert Steffen. Marie Steiner werd gesteund door Roman Boos, de oorspronkelijk de privésecretaris van Rudolf Steiner was. Later ook door Emil Leinhas. Guenther Wachsmuth koos uiteraard partij voor

Steffen. Aan het einde van de oorlog was het conflict zo hoog opgelopen dat Marie Steiner het vertrouwen in Albert Steffen verloor en uitkeek naar mogelijkheden voor na haar dood. Dat hield in dat zij een instituut inrichtte voor het beheer van de literaire nalatenschap van haar man. Dat werd de “Nachlassverwaltung” die actief zou worden na haar dood. De twee overige bestuursleden namen haar dit zeer kwalijk. Van samenwerking was nu geen sprake meer. Op dezelfde wijze als bij het eerste bestuursconflict werden er ook “vrije groepen” gevormd die nu Marie Steiner steunden. Albert Steffen meldde dat hij de lidmaatschapskaarten van nieuwe leden in deze groepen niet meer kon ondertekenen.

1948-1950

In 1948 verenigden zich deze groepen tot de “Anthroposophische Vereinigung in der Schweiz”. Na de dood van Marie Steiner werd de Nachlass manifest en was de boekenstrijd een feit. Er werden door de nieuwe vereniging tijdschriften uitgegeven, door Jacob Streit en Hans Lauer, die artikelen lieten verschijnen die tegen de AAG en Steffen gericht waren. Het was nu Roman Boos, die in een artikel in het tijdschrift van Hans Lauer een vervalsing van de “Principes” beschreef. Er werd namelijk ontdekt dat nieuwe leden na 1935 twee statutenbrochures ontvingen, een voor de “Principes” en een voor de statuten, waarvan in de “Principes” §6 vervangen was door §11 van de statuten. Dat was echter niet alles, want het bleek ook dat de statuten van 1923 sinds 1935 ineens “Principes van de Algemene Antroposofische Vereniging” werden genoemd. Dit alles was voor Guenther Wachsmuth aanleiding om in het Nachrichtenblatt zijn beroemde/beruchte “Notwendige Abwehr” (NB 30.04.50) te schrijven. Dit desastreuze artikel is als **HET** centrale document in het constitutieprobleem te beschouwen. De hierboven beschreven aanloop is wellicht iets lang, maar was noodzakelijk voor een juist begrip omtrent de gebeurtenissen die het ontstaan van dit artikel verduidelijken. Qua inhoud is dit artikel nog veel erger dan de mededeling van 22 maart 1925. Hier wordt door Wachsmuth na 25 jaar (sic) zijn “visie” gegeven omtrent de gebeurtenissen rond 8 februari 1925. Enige parafrasen hieruit luiden:

- * Hij moet onderhandelingen voeren met notaris Altermatt omtrent de registratie van de AAG
- * Hij geeft hem de “Principes” van de aG die toen nog statuten heten
- * Altermatt zegt dat dit zo niet kan en geeft hem gecorrigeerde statuten terug
- * Het blijkt echter niet de verbeterde aG statuten, maar de statuten voor de AAG te zijn!(sic)
- * Rudolf Steiner is met de tekst niet tevreden maar zegt, schrijf ze toch maar in
- * Rudolf Steiner wilde niet dat deze statuten in de vereniging bekend zouden worden! (sic)
- * Want de leden hebben immers de “principes” (sic), legt Wachsmuth Steiner in de mond
- * De statuten zijn alleen maar voor de omgang met het handelsregister geformuleerd
- * De naam van de Bouwvereniging wordt “Algemene Antroposofische Vereniging” (AAG)
- * Deze “aangepaste statuten” kan de vereniging van de Kerstbijeenkomst dan overnemen
- * De aG van 1923 is dan “eindelijk” in het handelsregister ingeschreven en ...
- * Kan dan zonder extra kosten alle bezittingen van de oude Bouwvereniging overnemen.(sic)

Deze potpourri van rechtelijke dwaasheden komen echter uit de pen van een gepromoveerde jurist! Het is gewoonweg onbegrijpelijk dat iemand zoiets kan schrijven! Het is onmogelijk dat het statuut van de aG door bewerking het nieuwe statuut van de AAG wordt. Iedere schooljongen van 12 kan zien dat het om twee heel verschillende dingen gaat! Bovendien misbruikt Wachsmuth hier de naam van de vereniging van 1923, want die heette niet AAG, maar aG! Veel leden wisten dit waarschijnlijk niet. Ook kan door een eenvoudige naamsverandering, die zogenaamd dezelfde naam oplevert als die van de vereniging van 1923, door de Bouwvereniging nooit bezittingen aan haar worden overgedragen. (Er bestaat zelfs een verbod, dat zegt dat geen twee verenigingen dezelfde naam mogen voeren.)

Verenigingen kunnen namelijk nooit besluiten nemen voor andere verenigingen, **want dit** ligt buiten hun juridische competentie. Waar het artikel nu eigenlijk over ging, de vervalsing van de “Principes”, wordt dit door Wachsmuth impliciet toegeven. Hij schrijft namelijk dat men de besluiten van 1935 gelijkluidend in beide statuten wilde weergeven, zonder dit ook maar met één woord aan de leden voor te leggen. Na 1950 wordt, ook weer zonder een woord erover te zeggen, de juiste tekst van §6 teruggezet en werden de statuten weer “Principes” genoemd. Zie Fig.14 voor de verschillende namen van de aG tot 2014/ 2015 (voor een analyse hierover, zie mijn artikel ” Zur Verständniss der Geschichte der AAG”).

Fig. 14) De verschillende aanduidingen van de aG

A de normale naam; B “principes van de AG”; C na 1935 tot 1950 “principes van de AAG”

Het Artikel “Notwendige Abwehr” is slechts een pagina lang, maar werd een blauwdruk voor de onjuiste opvatting omtrent de constitutie. Hella Wiesberger kopieerde deze opvatting volledig in haar inleidingen in GA 260a die weer door Michaela Glöckler werden overgenomen. De meest recente kopiist was Robin Schmidt. Het duurde nog 36 jaar voordat de werkelijke toedracht van deze tragedie, die hierboven beschreven is in de vereniging bekend zou worden door het memorandum van Rudolf Saacke en zijn werkgroep.

1963

Het jaar daarvoor was Guenther Wachsmuth gestorven. De kans bestond dat er nu een mogelijkheid geschapen was, om een wig te slaan in het monopolie van de foutieve opvatting van Wachsmuth omtrent de constitutie. Redacteuren van het ledentijdschrift in Hamburg (intern ook wel “Rosa Blätter” genoemd) hadden voor het eerst een studie gemaakt van de geschiedenis van de vereniging, voor zover hier documenten over bestonden, omdat die nog niet algemeen toegankelijk waren. Zij waren op de jaarvergadering aanwezig, maar hun ingediende moties werden door het bestuur als gevaarlijk gezien. Kurt Franz David (zie onder) zei dan ook tijdens de behandeling ervan, dat de vergadering deze niet mocht aannemen, want dat dit zou betekenen dat het bestuur van het begin af aan de leden maar iets op de mouw had gespeld (in het Duits: “völlig irre geführt hätte”). Maar dat was nu juist gebeurd! Later werden deze 6 personen uit de vereniging gezet op grond van de uitsluitingsparagraaf. Rudolf Saacke was een van deze redacteuren.

1965

De tweede grote revisie van de statuten van de AAG werd geformuleerd door dezelfde Kurt Franz David, secretaris van het gehele bestuur en later de eerste leider van de sociale sectie. Om impliciet de opvattingen van Guenther Wachsmuth te versterken, werden er door hem en Eugen Schiller in het Nachrichtenblatt artikelen gepubliceerd met onzinnige inhoud o.a. van het belangrijke “feit” dat de vereniging twee soorten statuten bezat (sic). In de nieuwe statuten werd opgenomen dat een initiatiefbestuur de vereniging zou leiden en dat de opgaven en het doel in de zin van de principes nagestreefd worden. Verder werden de landelijke verenigingen, die sinds 1923 met de aG verbonden waren, voor het eerst genoemd.

1986

De werkgroep van Rudolf Saacke stuurde zijn memorandum rond. Ook het bestuur in Dornach ontvangt het, maar de voorzitter Manfred Schmidt-Brabant zag geen reden voor een gesprek. In dit memorandum wordt voor het eerst het constitutieprobleem bloot gelegd, dat rond 60 jaar onbekend was gebleven, hoewel er al vermoedens bestonden sinds de begin jaren zestig van de vorige eeuw.

1987

De tweede druk van GA 260a werd uitgegeven. Omdat de eerste uitgave in de ogen van Rudolf Saacke te veel fouten bevatte, kwam hij in gesprek met Hella Wiesberger die in het begin erg geïnteresseerd leek. Maar bij verdere gesprekken bleek ineens dat zijn medewerking niet meer gewenst was. Zelfs had hij de meerkosten willen betalen die, door invoegen van de juiste tekst zouden ontstaan. Zo is de uitgave eigenlijk nog slechter dan de eerste, omdat ook hier in niet gefacsimileerde documenten, zonder dit kenbaar te maken, gewoon “correcties” zijn aangebracht, die deze druk voor gedetailleerde studie onbruikbaar maken!!

1992

Justus Wittich, uitgever van het mededelingenblad in Duitsland en later ook penningmeester in de Duitse vereniging, begon met een zogenaamd “auteursgesprek” waarbij 4 gerenommeerde dissidente leden over de problemen van de constitutie konden spreken. De auteurs waren: Gerhard von Beckerath, Benediktus Hardorp, Wilfried Heidt en Günther Röschert. In de loop der jaren verschenen er van deze personen degelijke artikelen over genoemde kwestie. Tevens waren zij alle vier lid van de laatste werkgroep, die vanaf het jaar 2000 alle open vragen over het constitutieprobleem zouden moeten beantwoorden.

De negen jaren die in het teken van het constitutieprobleem stonden (1996-2005)

1996

Paul Mackay kwam in het bestuur te Dornach, waar hij door Manfred Schmidt-Brabant de taak krijgt nieuwe statuten voor de vereniging te formuleren. Een eerste werkgroep werd in 1996 gevormd. Na enige tijd bleken er te weinig overeenstemmende meningen te bestaan en werd er uit deze eerste groep een tweede gevormd, de zogenaamde groep van zeven.

1997

In het Nachrichtenblatt werd het beroemde artikel van Wilfried Heidt gepubliceerd: “moet de AAG opnieuw opgericht worden?” Dit werd gevolgd door een tegenartikel van Manfred Schmidt-Brabant: “Die Wirklichkeit der Weihnachtstagung” dat dezelfde onzinnigheden bevatte die eerder door Hella Wiesberger en Michaela Glöckler waren beschreven.

1999

De groep van zeven had nieuwe statuten geformuleerd en deze wilde het bestuur met de leden in een hearing bespreken. Maar voor deze hearing, was er nog een zitting van de groep van zeven met genodigde leden die zich al lang met het constitutieprobleem hadden beziggehouden. Tijdens deze bespreking werd er door de genodigden zware kritiek op deze statuten geuit en later werd dat eigenlijk ook door leden van de werkgroep zelf gedaan. Hierdoor werden de statuten teruggenomen. Die werden later “prullenbak-statuten” genoemd. De hearing werd een van de heftigste bijeenkomsten in de geschiedenis van de vereniging. De aanwezigen waren boos omdat het bespreken van de statuten, waarvoor ze gekomen waren, nu niet kon doorgaan. Gelukkig maar, want de rechten van de leden zouden door deze nieuwe statuten behoorlijk beperkt worden. Bovendien zouden de aanwezigen een besluit hebben

moeten nemen ter vaststelling van de status van de vereniging en wel door de huidige AAG tot de vereniging van de Kerstbijeenkomst te verklaren, wat natuurlijk onzinnig is.

In het Nachrichtenblatt had Paul Mackay in een brief aan de leden, de opvattingen van Prof. Hans Riemer bekend gemaakt. Deze hielden in dat door een concludente fusie, de aG in de AAG zou zijn gefuseerd; m.a.w. dat er een fusie tot stand zou zijn gekomen, niet door een besluit van de ledenvergadering, maar door algemene consensus. Dit betekent een novum in het recht. Er werd gevraagd of er over dit juridisch advies documenten bestonden. Paul Mackay moest dat ontkennen, omdat het advies per telefoon was ingewonnen en er van dit gesprek ook geen bandje bestond. Maar prof. Riemer stond erop dat zijn eigen visie in een rapport zou worden weergegeven en dat dit in het Nachrichtenblatt zou worden gepubliceerd. Dit nu werd het beroemde “Riemer-rapport”.

2000

Er werd een derde werkgroep gevormd die alle open vragen omtrent de constitutie zou gaan beantwoorden. Het Riemer rapport dat in 2000 gepubliceerd werd, werd terzijde geschoven.

2001

Omstreeks de Jaarvergadering werd het eerste verslag van de werkgroep in het Nachrichtenblatt gepubliceerd. De hand van Wilfried Heidt is in de tekst duidelijk te herkennen, maar inhoudelijk werd voor de eerste keer het probleem op een juiste wijze beschreven. Dit zou tevens het laatste rapport zijn, want....

2002

Tijdens de jaarvergadering op **23 maart 2002** (precies 77 jaar nadat de mededeling van het toenmalige bestuur in het Nachrichtenblatt werd afgedrukt.), werd er door Paul Mackay een verklaring voorgelezen die nog zo nieuw was dat deze pas “s-middags in gedrukte vorm kon worden uitgereikt. Daarin werd verklaard dat het bestuur “het initiatief” had genomen om met kerstmis 2002 de oorspronkelijke vereniging van 1923 weer op te richten en haar statuten in het handelsregister te laten inschrijven. De werkgroep lieten ze stikken, zelf Justus Wittich, die als secretaris van de groep optrad, was van dit “besluit” van het bestuur niet op de hoogte gesteld. Daarna werden twee juristen gevraagd om deze verklaring in een juridisch rapport te verwerken. De werkgroep hief zich uiteindelijk op en er kwam een “radiostilte” tot kerstmis.

29 December 2002

Eindelijk was het zover. Deze vergadering werd samen met jaarvergaderingen van 1935 en 1963 een van de meest desastreuze vergadering in de geschiedenis van de vereniging. Hier kunnen slechts de belangrijkste punten kort worden weergegeven. (Zie voor het verslag van deze vergadering mijn essay “Die verhinderte Diskussion” in de literatuurlijst.) De roze kaart was nu niet meer geldig en men moest eerst een formulier invullen om te kennen te geven of men lid *dacht* te zijn van de aG of van de AAG. (Zie onderstaande Fig. 15) . Er was een lid dat dit als zware dwang ervoer en zij stelde een strafvervolging tegen het bestuur in. Het resultaat was echter dat de rechter oordeelde dat het geen dwang was, maar een situatie die aan dwang grensde. En daarmee was de zaak van de baan.

Bitte füllen Sie eine der folgenden Anmeldungen aus und legen Sie diese zusammen mit der rosa Mitgliedskarte an einem der Ausgabestelle vor. So erhalten Sie eine Teilnehmerkarte oder eine Gastkarte, die beim Einlass zur Mitgliederversammlung vorzuweisen ist.

Anmeldung
zur Mitgliederversammlung der
Anthroposophischen Gesellschaft vom 28./29. Dezember 2002

Mit der rosa Mitgliedskarte bestätige ich, Mitglied der während der Weihnachtstagung am 28. Dezember 1923 nach schweizerischem Vereinsrecht begründeten Anthroposophischen Gesellschaft zu sein. An ihrer ausserordentlichen Mitgliederversammlung vom 28./29. Dezember 2002, zu der der Vorstand nach Art. 10 der Statuten eingeladen hat, möchte ich als Mitglied teilnehmen und mein **Stimm- und Antragsrecht ausüben**. Dazu erhalte ich eine **Teilnehmerkarte**, die mich zur Stimmabgabe berechtigt.

Anmeldung als Gast
an der Mitgliederversammlung der
Anthroposophischen Gesellschaft vom 28./29. Dezember 2002

Ich bestätige als Inhaber(in) der rosa Mitgliedskarte an der ausserordentlichen Mitgliederversammlung der Anthroposophischen Gesellschaft vom 28./29. Dezember 2002 teilnehmen zu wollen, zu der der Vorstand nach Art. 10 der Statuten der am 28. Dezember 1923 nach schweizerischem Vereinsrecht begründeten Anthroposophischen Gesellschaft eingeladen hat. Eine Anerkennung der rechtlichen Grundlage dieser Mitgliederversammlung meinerseits ist damit nicht verbunden. Dennoch erhalte ich für die Teilnahme an der Mitgliederversammlung eine **Gastkarte**, die mir **kein Stimm- und Antragsrecht** einräumt.

Fig. 15) Het formulier dat moest worden ingevuld, links aanmelding voor de aG, waardoor stemrecht verkregen werd, rechts aanmelding als lid van de AAG als gast zonder stemrecht!

De leden kregen 3 minuten spreektijd (sic). Bovendien waren er 17 moties van orde ingediend om de besluiten niet te behandelen, omdat de indieners deze niet uitgerijpt genoeg vonden. Toch werd op deze 17 moties één keer gestemd en werden deze door de vergadering verworpen. Ook hier werden maatregelen genomen om de rechten van de leden aanzienlijk te beknotten, want in de toekomst zouden er alleen nog maar moties kunnen worden ingediend op het agendapunt “besluitvorming”! Verder werd zonder te vragen de naam van de aG omgevormd tot AAG (WT). Verder moesten er veel te veel moties worden behandeld en besluiten worden genomen in veel te korte tijd. Door al deze onmogelijkheden en de juridische fouten die al vóór deze vreselijke vergadering gemaakt waren, werden er 4 rechtelijke procedures tegen het nieuwe bestuur aangespannen. De uitspraak van het hof kwam begin 2005.

2003

Er was in november een tweede vergadering, in opvolging van die van 2002. Nu zou de geplande fusie tussen de AAG(WT) en de AAG plaatsvinden. Dit gebeurde dan ook. Alles ging echter zo snel dat de vergadering 45 minuten eerder was afgelopen dan gepland. Opmerkelijk was dat de gefuseerde vereniging nu AAG heette. Er werd nu wel een naamsverandering behandeld die door Sergej Prokofieff werd toegelicht. Zijn onzinnige argumentatie was als volgt: Rudolf Steiner zou er tijdens de Kerstbijeenkomst op gewezen hebben dat de naam van de vereniging “Algemene Antroposofische Vereniging” zou moeten worden. Deze naam werd echter niet in de statuten opgenomen. Door de fusie met de AAG van 1925 zal de vereniging nu deze naam krijgen. Curieus, want als Rudolf Steiner dit gewild zou hebben, waarom heeft hij dat dan niet meteen gedaan? Hij had toch zelf de statuten geformuleerd.

2005

Op 12 januari werd de uitspraak van het hoger gerechtshof bekend. De vereniging die in 2002 opnieuw was opgericht als AAG(WT) bestaat juridisch niet! Alleen het oordeel of de uitspraak wordt rechtsgeldig, niet de feiten die worden gebruikt in de argumentatie van het hof. Een deel uit het rechtelijke document zegt:

“.....”Hierop neemt de burgerlijke kamer van het hoger gerechtshof in overweging dat: Aan de zogenaamde Kerstbijeenkomst van 1923 werd onder het voorzitterschap van Rudolf Steiner een vereniging onder de naam „Antroposofische Vereniging” opgericht. Er vond geen registratie in het handelsregister plaats.” En verder als oordeel:

“Derhalve wordt erkend: 1. De eis wordt toegekend. Er wordt vastgesteld dat de AAG(WT) geen vereniging is in de zin van Art. 60 van het Zwitsers Burgerlijk Wetboek.
2. ....”.

In verklaringen van het bestuur werd echter door Paul Mackay het oordeel steeds onjuist weergegeven. Hij zei dat het oordeel was, dat de aG niet meer bestaat, omdat deze door een concludente fusie zou zijn opgegaan in de AAG. Dit was echter niet het oordeel, maar een deel uit de argumentatie van het hof. Alleen het oordeel wordt rechtsgeldig. Tenslotte moest het bestuur een schadevergoeding aan de winnaars betalen. Met de advocaatkosten beliep dat rond de 800.000 SFR. Een groot bedrag dat uiteindelijk gewoon werd afgeschreven van het budget van de AAG, die er helemaal niets mee te maken had. Daarmee was het tijdperk van de perikelen omtrent de constitutie voorbij. Alles bleef bij het oude, alleen de foutieve conclusie omtrent een concludente fusie bleef bestaan.

2010-2012

Van belang is te weten wat zich in deze jaren heeft afgespeeld. November 2010 werd in een eerste korte brief van het bestuur in Dornach meegedeeld, dat het hiaat tussen inkomsten en uitgaven in de laatste 10 jaar te groot was geworden. De tweede brief was van december waarin alles werd uitgelegd. Ik ervoer/ervaar deze brief als schandalig! Het jaar daarop verdween Cornelius Pietzner als penningmeester en namen Paul Mackay en Hans Hasler deze functie waar. Het resultaat was dat in 2011 het budget van de AAG gedurig met 30% gereduceerd werd. In deze kennelijk woelige tijd werden er samen met de conflictexpert Glasl besprekingen gevoerd omtrent het samengaan van sectieleiding en bestuur. In 2012 werd op de jaarvergadering, Justus Wittich als nieuwe penningmeester gekozen en later in dat jaar werd in een klein bericht de vorming van een nieuw gremium bekend gemaakt, hoewel dat niet als zodanig genoemd werd. Het was de “Goetheanum-leiding”. Er werd verwezen naar de statuten van de Kerstbijeekomst, waar dit begrip genoemd wordt. Maar dat was voor de aG. Ook op de lidmaatschapskaart komt dit begrip voor. Vreemd genoeg wordt deze kaart ondertekend door een bestuurslid dat tekenbevoegdheid heeft voor de “Goetheanum-leiding”. Maar van 1926 tot 2011 was er in de AAG geen Goetheanum-leiding! Alle toenmalige voorzitters Albert Steffen, Hermann Poppelbaum, Rudolf Grosse, Manfred Schmidt-Brabant, hebben dus getekend voor een orgaan dat helemaal nog niet bestond, omdat dat pas in 2012 gevormd werd!

2014-2015

In de laatste verklaring van Paul Mackay, omtrent de verloren proessen. werd gezegd dat men in afzienbare tijd geen wijzigingen in de statuten zou doorvoeren. In 2014 was daar kennelijk toch weer de tijd voor gekomen. De feitelijke toedracht, waarvan ik niet kan bewijzen dat het inderdaad ook zo is gegaan, maar wat wel zeer plausibel is, is als volgt: In 2013 was er een bijeenkomst in Dornach omtrent het thema “Problemen in de vereniging”. Voor deze bijeenkomst stelde ik een memorandum samen dat ik ook aan het bestuur stuurde. Het ging hierin o.a. om de actualiteit van de statuten. Ik hekelde uitgebreid de obsoleete paragrafen 2, 3 en 13. Die moesten naar mijn mening verdwijnen. Op dit memorandum werd in het geheel gereageerd. Hoe toevallig nu dat voor de jaarvergadering van 2014 door het bestuur een statutenwijziging werd voorgesteld om juist deze paragrafen te actualiseren. Ik was perplex. Men kon het bestuur over hun voorstel adviseren. Dat deed ik dus in scherpe bewoordingen en ik schreef een brandbrief aan alle constitutieonderzoekers die ik kende. Alleen Benediktus Hardorp antwoorde mij en meende dat ik volkomen gelijk had. Ook diende ik twee moties in om de verre gaande geschiedvervalsing uit de paragrafen 2 en 3 te halen. Simpele correcties zouden kunnen volstaan, door in Art.2 formuleren dat de statuten van 1923

voor de AAG een belangrijk werkdocument vormen en in Art.3 te vermelden dat tegenwoordig pas de AAG draagster van de hogeschool is. Het mocht echter niet baten. Nu heeft de AAG dus TWEE oprichtingsstatuten, namelijk één uit 1913 van de “Johannesbouw-Vereniging” en één uit 1923 van de “antroposofische Vereniging”. Omdat in de statuten van de AAG het oprichtingsstatuut van de aG afgekort wordt weergegeven, kunnen buitenstaanders die uiteraard de statutenbrochure niet bezitten, niet zien dat het om twee totaal verschillende statuten van totaal verschillende verenigingen gaat.

Gründungs-Statut der Anthroposophischen Gesellschaft von 1923

Fig. 16) De juiste betiteling in het roze boekje van de oprichtingsstatuten van de aG van 1923

Art. 2

Die Gesellschaft verfolgt ihre Aufgaben und Ziele nach dem ihr von Rudolf Steiner vorgeschlagenen und bei der Gründungsversammlung am 28. Dezember 1923 von den Mitgliedern einstimmig angenommenen **Gründungs-Statut**.

Fig. 17) De onjuiste naam in afgekorte vorm van de statuten van 1923, hier alleen “Oprichtings-statuut” genoemd, i.p.v. “Oprichtings-statuut van de antroposofische Vereniging van 1923”.

2018

Toen de jaarvergadering in Dornach een volgend bestuurstermijn van Bodo von Plato en Paul Mackay had afgewezen, kwam het zittende bestuur in problemen. Dat valt af te leiden uit een vijftal ambivalente brieven die ze aan de leden schreef, door zich vragend naar de leden op te stellen, maar ze tegelijkertijd te informeren over welke bevoegdheden de “Goetheanum-leiding” zou krijgen. Bijna alles wordt nu door dit illegale orgaan geregeld. Er bestond een huishoudelijk reglement dat geheim was! Ik schreef het secretariaat in Dornach viermaal met de vraag om mij het van het huishoudelijk reglement van dit orgaan toe te zenden, omdat er in de brieven uit werd geciteerd. Op geen van mijn brieven kreeg ik een antwoord. Nu is in 2019 eindelijk dit reglement gepubliceerd.

2019

Dat het zinloos is om door middel van een motie te trachten het probleem van de constitutie openlijk in de vereniging bespreekbaar te maken, werd duidelijk op de jaarvergadering van 2019. Thomas Heck had een zeer goede motie ingediend, waarin het bestuur werd verzocht om in halfjaarlijkse rapporten, de verandering van de verenigingsidentiteit, onder de aandacht van de leden te brengen. Dit werd echter afgewezen met als argument dat Justus Wittich zich hierop ambtelijk niet wilde vastleggen. Uit de zaal werd een motie naar voren gebracht om niet op deze motie van Heck te stemmen. Dat gebeurde dan ook niet. En dat was dan dat...., maar onlangs werd er in het digitale tijdschrift Aktuell van de Duitse vereniging aangekondigd dat er twee colloquia over het thema “constitutieprobleem” worden georganiseerd.

Besluit

Het beschreven probleem van de constitutie bestaat tot op de dag van heden en zoals u heeft kunnen lezen, wil Justus Wittich zich niet uitlaten over de identiteit van de vereniging. Deze ongelofelijke houding van er niet op in gaan, ligt precies op de lijn uit het verleden. De eerste uitspraak van Kurt Franz David in 1963 gaf al een ontkenning van het probleem weer, voordat

dit algemeen in de vereniging bekend werd door het memorandum van de werkgroep van Rudolf Saacke. Daarna is het probleem stelselmatig ontkend, werd er desinformatie gegeven of werd er gewoon niet op ingegaan. Moties indienen is dus zinloos. Er zou een andere weg gezocht moeten worden om dit schrijnende probleem onder de aandacht van de leden te brengen. Maar misschien leveren de colloquia iets op.

Al het bovenstaande wat u las is de formeel-juridische kant van het probleem. En het droevige resultaat is nu eenmaal: De antroposofische Vereniging bestaat juridisch niet meer sinds begin 1926. Hoewel de vereniging van 1923 nooit is ontbonden, heeft zij toch geen leden en geen bestuur meer. Niemand kan dus als zogenaamd lid van deze vereniging zonder bestuur, een bestuur aanwijzen, dan zou hij/zij een door Rudolf Steiner ondertekende lidmaatschapskaart moeten bezitten. Zo iemand leeft niet meer. Art. 77 van het Zwitserse Burgerlijk Wetboek zegt: “Opheffing volgt door de wet, wanneer een vereniging niet in staat is te betalen of wanneer het bestuur niet volgens de statuten gekozen kan worden.” Nu geven de statuten van onze vereniging van 1923 over het installeren van het bestuur geen aanwijzingen, maar als er geen leden meer zijn is dat niet langer van belang! Ook zegt Riemer in zijn rapport dat een vereniging die in 77 jaar (nu in 2019 dus 96 jaar) geen eigen waarneembare activiteiten heeft ontwikkeld en niet zelfstandig in de openbaarheid is opgetreden, niet als een bestaande vereniging kan worden beschouwd. Maar ook ideëel-geestelijk is het niet anders. In zijn eerste artikel in het Nachrichtenblatt opende Rudolf Steiner dit namelijk met de zinnen:

De antroposofische Vereniging een vorm te geven die de antroposofische beweging voor zijn verzorging nodig heeft, dat was met de zo even beëindigde Kerstbijeenkomst bedoeld. Een dergelijke vereniging kan geen abstracte richtlijnen of statuten hebben. Want haar grondslagen zijn gegeven door de inzichten in de geestelijke wereld, die als antroposofie voorhanden zijn.

Maar welk lid heeft net als Rudolf Steiner dat had, een levende omgang met deze beweging en kon zo beoordelen wat een juiste zorg voor deze beweging in de vereniging zou moeten zijn? Dat lid was er niet en is er ook nu niet! Er kan dus alleen maar een formele zorg geformuleerd worden, maar dat is een dood ding dat alleen uit abstracte overwegingen ontstaat. En dat is, wat de oorspronkelijke intenties van de vereniging van de Kerstbijeenkomst betreft, volkomen tegendraads. Ook deze ideële kant is dus niet meer realiseerbaar, hoe spijtig dat ook is. We moeten onder ogen zien dat de vereniging die Rudolf Steiner in 1923 heeft opgericht uit de fysieke wereld is verdwenen. Hoewel, er blijft een klein lichtpuntje bestaan. Het is een citaat van Emil Leinhas waarmee dit artikel wordt afgesloten.

“Of het nog een keer mogelijk zal zijn, dat de antroposofische beweging zich in de Antroposofische Vereniging zal incarneren, kunnen we niet weten. Maar we kunnen wel weten, dat dit niet zal gebeuren zolang er niet ernstige zelfkennis in de plaats komt van zelfbewieroking en er niet eerlijkheid! eerlijkheid! eerlijkheid! in de plaats komt van het regiem van de frase van het “doen alsof “, die beiden (als zelfkennis en eerlijkheid) dan in de vereniging hun ingang vinden. (Emil Leinhas: Von der Konstitution und dem Leben der anthroposophischen Gesellschaft – und Bewegung. Mitteilungen aus der anthroposophischen Bewegung, März 1957, S. 3)

Mees Meeussen, zomer 2019, e-mail: meesmeeussen@hotmail.com

2) SITUATIESCHETS bij de KANTTEKENING van MICHIEL ter HORST

Michiel ter Horst meent Aart Klein te moeten corrigeren, omdat deze schrijft, dat met antroposofische Vereniging en algemene Antroposofische Vereniging (verder aG en aAG) twee verenigingen zijn bedoeld. De conclusie van ter Horst is dat Rudolf Steiner tijdens de Kerstbijeenkomst deze termen doorelkaar als synoniemen gebruikt. Deze conclusie is onjuist. Zijn verhaal lijkt erg plausibel, omdat hij belangrijke zaken weg laat. Ook verklaart hij niets, maar illustreert slechts. Zo kort als zijn kanttekening is, kan ook hier alleen maar een korte situatieschets gegeven worden, waarin slechts de belangrijkste zaken vermeld kunnen worden. Belangrijke feiten die ter Horst niet noemt zijn:

- 1) Na de gedelegeerdevergadering van de oude AG in februari 1924 werd besloten deze om te vormen tot de Antroposofische Vereniging in Duitsland, waarover in oktober een publicatie verscheen.
- 2) Tijdens de internationale gedelegeerdevergadering in Dornach van juli 1924 werd besloten om in Dornach een federatie van antroposofische verenigingen op te richten. De secretarissen-generaal zouden dan met kerstmis in Dornach deze federatie of vereniging vormen. Deze zou dan slechts uit rechtspersonen bestaan, zonder leden als natuurlijke personen, maar wel met een centraal bestuur.
- 3) Na de Kerstbijeenkomst heeft Rudolf Steiner in Praag duidelijk gezegd dat de aG slechts uit natuurlijke personen gevormd kon worden. Rechtspersonen waren van een lidmaatschap uitgesloten.
- 4) Volgens Art.61 van het Zwitserse Burgerlijk Wetboek, hoeft een vereniging niet in het handelsregister te zijn ingeschreven om als rechtspersoon (zie hiervoor Art.60) erkend te worden.
- 5) Erkende verenigingen in Zwitserland mogen slechts EEN naam voeren die duidelijk, waar en niet misleidend mag zijn. Bovendien kunnen er niet twee verenigingen DEZELFDE naam hebben. In de statuten van de aG ontbraken verschillende items die bij inschrijving van een vereniging noodzakelijk in de statuten vermeld moeten worden. Bovendien wordt alleen die naam ingeschreven, die in de statuten genoemd wordt. Als de statuten al konden worden ingeschreven, kon dat dus alleen als aG!

*Met deze uitgangspunten zal getracht worden een conclusie te geven omtrent het gebruik van naam/titel/aanduiding van verenigingen/instituties vlak voor en tijdens de Kerstbijeenkomst. Het zal blijken dat aG en aAG in het geheel GEEN synoniemen zijn. Hoewel er zeker discrepanties bestaan tussen aG en aAG, beïnvloeden deze de conclusie niet. Het gaat in ieder geval **niet** om ÉÉN vereniging met TWEE verschillende namen/termen!

*Tijdens de internationale gedelegeerdenvergadering spreekt Rudolf Steiner zelf zeker 20 maal over een internationale “Antroposofische Vereniging”. En omdat de oude AG over was gegaan in de Duitse vereniging, was er kort voor de Kerstbijeenkomst geen vaste zetel van waaruit alles georganiseerd kon worden. Dat was wel in Dornach zo, van waaruit nu alles door de Zwitserse vereniging gepland werd. “Het Goetheanum” bevatte dan ook de uitnodiging en was ondertekend door Albert Steffen en Guenther Wachsmuth, maar niet door Rudolf Steiner!

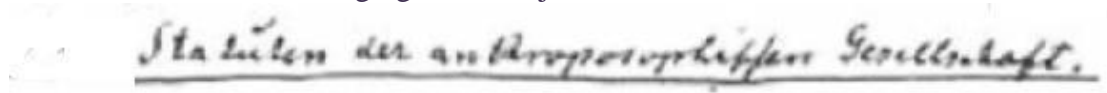
*In zijn toespraken vlak voor de opening van de Kerstbijeenkomst, spreekt Rudolf Steiner nog steeds van een gedelegeerdenvergadering, maar met dien verstande dat er nu ook veel leden als individuele personen aanwezig waren, die hun stem konden uitbrengen. Konden er bij de oprichting van de federatie slechts leden als rechtspersoon als lid worden toegelaten, nu konden er slechts natuurlijke personen als lid in de nieuwe vereniging geaccepteerd worden.

*Omdat de oude AG verdwenen was voordat de oprichting van de nieuwe vereniging een feit was, was er sprake van een heroprichting. Er werd geen naamsverandering besloten, dus de naam van de nieuwe Vereniging was nog steeds AG met schrijfwijze aG. Tijdens de bijeenkomst waren er dus zowel leden als groepsvertegenwoordigers aanwezig. Dit lezen we in de eerste twee paragrafen van de statuten, namelijk dat de aG een vereniging van mensen is (Art.1) en dat deze gevormd wordt door de aanwezige personen en die, die werden

vertegenwoordigd door de groepen (Art.2). Het nieuwe was dus dat de leden een dubbel lidmaatschap verkregen, eenmaal in de aG en eenmaal in de landelijke groep. Bij het stemmen heeft steeds het lid en de gedelegeerde, tegelijkertijd zijn stem uitgebracht. Of dit nu geheel juridisch correct was, is de vraag. Het ging er dus tijdens de Kerstbijeenkomst om, hoe de groepen en de individuele leden samen kwamen en hoe deze van elkaar gescheiden konden worden. Voor Rudolf Steiner was de vergadering kennelijk nog steeds een gedelegeerdenvergadering, met dien verstande dat nu ook individuele leden hun stem konden uitbrengen.

Slaat nu, omdat Rudolf Steiner vraagt de aanduiding internationale “Antroposofische Vereniging” niet te gebruiken, maar van algemene “Antroposofische Vereniging” te spreken, deze term op de ledenvereniging, die wordt opgericht, of op de samenvoeging van de groepen, die eerst als federatie gevormd zou worden? Dat laatste is hier het geval; de groepen sluiten zich aaneen, maar nu niet als rechtspersoon. Volgens de statuten heet de vereniging, die slechts leden als natuurlijke personen heeft, aG! De aanduiding iAG wordt nu aAG, maar dat veranderde niets aan de samenstelling van deze groepen, die nu werden samengevoegd en in het vervolg alleen intern algemene “Antroposofische Vereniging” zouden worden genoemd.

Duidelijk wordt dit als hij commentaar geeft bij Art. 11 van de statuten. Daar gaat het over groepen en niet over afzonderlijke leden of de aG als vereniging. Als er sprake is van slechts één rechtspersoon, dus EEN vereniging, hoeft die niet te worden aangeduid met “de algemene vereniging”, “vereniging” volstaat hier! Want wat is het verschil tussen een algemene vereniging en vereniging in hetzelfde opzicht? Bovendien wordt dan nog gezegd, dat deze algemene vereniging ook de landelijke groepen bevat dat deze niet internationaal of nationaal, maar algemeen menselijk is en dat tenslotte alles groep voor haar is. Als deze “algemene vereniging” een aanduiding is voor de aG die hier wordt opgericht, komen we in een totale tegenspraak terecht! De aG is een vereniging die bestaat uit natuurlijke personen als leden en kan juist GEEN groepen bevatten! Ter Horst maakt van algemene vereniging “Algemene Antroposofische Vereniging” dat is echter maar gedeeltelijk terecht, want eigenlijk behoort het aAG te zijn! Maar deze term is nu juist de samenvoeging voor alle landelijke verenigingen. Alleen het verschil met de federatie is nu, dat deze samenvoeging slechts intern gebruikt wordt ter onderscheiding van alle individuele leden in de aG! De samengevoegde groepen zijn nu niet een rechtspersoon met een extra bestuur en statuten, zoals dat bij de federatie bedoeld was, maar horen wel bij de nieuwe aG. De aanduiding die Rudolf Steiner aan deze samenvoeging van groepen geeft, is in zijn handschrift altijd aAG of aaG. Maar dat is geen officiële naam, want dan zou het “Algemene Antroposofische Vereniging” of AAG moeten zijn. En die bestond toen helemaal nog niet! Bovendien heette de vereniging van natuurlijke personen, volgens het handschrift van Rudolf Steiner, aG.(zie afbeelding 1.) Tevens kregen alle aanwezigen op de Kerstbijeenkomst een brochure met de juiste naam, zie afbeelding 2. Volgens Benediktus Hardorp werd er geen naamsverandering besloten en ook was de naam van de vereniging in haar vijf officiële documenten steeds AG!

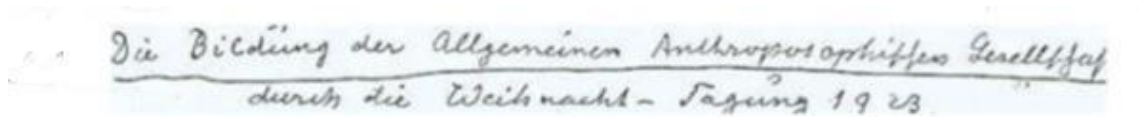
Afb.1) De naam van de vereniging in het handschrift van Rudolf Steiner

STATUTEN
der anthroposophischen Gesellschaft

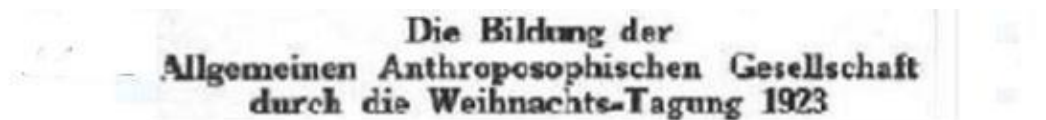
Afb.2) e naam van de vereniging in de brochure is ook aG

Nog twee voorbeelden die verduidelijken dat er tijdens de Kerstbijeenkomst een ledenvereniging van natuurlijke personen werd opgericht, naast de aaneensluiting van alle groepen die nu intern aAG werd genoemd (in GA 260 steeds onjuist als AAG afgedrukt!)

1) Tijdens de aparte vergaderingen van de secretarissen-generaal, gebruikt Rudolf Steiner alleen maar de term aAG. Citaat: “voor de aAG, in het kader waarvan we nu onderhandelen, komt natuurlijk alleen de plaats van de ledengroep Goetheanum t.o.v. de Antroposofische Vereniging in Zwitserland in aanmerking.” p. 171 Even verder vraagt de heer Mongs, secretaris-generaal van de Antroposofische Vereniging in de Verenigde Staten dan of de groep “Honolulu” ook een dergelijke status t.o.v. de aAG zou moeten hebben. Rudolf Steiner zegt dan dat de status van deze groep hier niets mee te maken heeft en dat de groep “Honolulu” tot de aAG (in druk echter AAG) behoort. Uiteraard kan hier met AAG niets anders bedoeld zijn dan de samenvoeging van alle groepen als aAG. Waarschijnlijk heeft Rudolf Steiner niet goed begrepen waarom de heer Mongs de vraag stelde. Want in 1925 was “Hawaii” nog geen staat van de Verenigde Staten. Een dergelijke positie van de “Honolulu” groep was inderdaad te vergelijken met die van de ledengroep “Goetheanum”.

Afb.3) Het handschrift van Rudolf Steiner voor het eerste artikel in het Nachrichtenblatt is aAG

Afb.4) De foutieve weergave in druk in het Nachrichtenblatt van de titel als AAG

2) Afbeeldingen 3 en 4 tonen dat met aAG, zoals hij schrijft, of met **AAG** zoals gedrukt, niet de ledenvereniging kan zijn bedoeld, vergeleken met de naam uit de statuten in Afb. 1 en 2. Rudolf Steiner gebruikt hier echter de term voor de groepen, hetgeen kennelijk voor hem het nieuwe op deze Kerstbijeenkomst was. Het gehele verslag van de vergadering werd gestenografeerd door mevrouw Finkh, die niet hoorde of er nu een adjectief of een deel van de naam van de vereniging bedoeld werd. Er zijn in GA 259 en GA 260 twee documenten afgedrukt, die overgenomen zijn uit een handgeschreven tekst van Rudolf Steiner. Daar gebruikt hij consequent aG voor de ledenvereniging en aAG voor de interne samenvoeging van de groepen. Dit wordt hier echter niet verder behandeld. Zie hiervoor de bijlage GA 260a p. 4 en GA 259 p. 123-125.

Conclusie

De conclusie is gerechtvaardigd, dat aG en aAG (in druk in GA 260 AAG) **geen** synoniem voorstellen, maar een naam en een term zijn voor twee verschillende instituties. Denk nu niet dat alle argumenten opgebruikt zijn om deze conclusie te onderbouwen. Dit is maar het topje van de ijsberg. Was dat wel het geval, dan zou dit artikel minstens 20 pagina's zijn en dus te lang zijn geworden. Toch zijn er discrepanties, die echter de conclusie niet verzwakken. B.v. bij het aannemen van de statuten: 1) “Ik verzoek de vrienden die het ermee eens zijn dat in principe de statuten als statuten van de AAG worden beschouwd, hun hand op te steken.” P.115 en 2) “Daarmee zijn, vereerde vrienden, de statuten van de aG aangenomen.” P. 163.

Literatuur verwijzingen

Omdat de meeste literatuur oud en moeilijk toegankelijk is, wordt alleen naar documenten verwezen die gemakkelijk via internet zijn te downloaden. Klik bij gebruik van Fire Fox met de linker muisknop op een link. Er verschijnt een schermje, klik met de linker muisknop op het vakje dat u de Website vertrouwt. Alle genoemde Websites zijn uiteraard veilig! Na een tijd (soms lang) verschijnt de Homepage, een Webpagina, of het document op de Website. De documenten zijn dan gemakkelijk te downloaden of Online te lezen. Bij gebruik van Google Chrome kan er een melding komen dat de website niet geheel veilig is, maar dat is bij alleen downloaden hier niet van belang, want de Websites zijn bekend en betrouwbaar. Er worden 9 Websites vermeldt:

0) “Anthroposophische Gesellschaft wo bist Du?” Algemene Website over het constitutieprobleem van **Silvio Michel**. Mooie Website die goede informatie geeft.

<http://anthroposophische-gesellschaft.online/>

Gehost is het Memorandum van Rudolf Saacke inde Duitse taal, Zie voor de Engelse versie bij 6)

<http://www.silvio-michel.de/resources/Memorandum-1986.pdf>

1) De Website van Ole Blente (De Homepage wordt kennelijk niet meer geüpdatet, hoewel er wel nieuwe artikelen op de site verschijnen)

<http://fvn-rs.net>

Op de Homepage zijn te vinden:

Alle GA nummers. klik links PDF aan , dan het gewenste nummer aanklikken.

Of vind meteen de nummers 260 en 260a

a) GA 260 in Pdf-formaat

<http://fvn-rs.net/PDF/GA/GA260.pdf>

b) GA 26a in Pdf-formaat

<http://fvn-rs.net/PDF/GA/GA260a.pdf>

gehost zijn vele artikelen, alleen het zoeken is moeilijk Zo zijn er de volgende teksten van mij en van Rudolf Saacke te vinden

c) Mees Meeussen Die verhinderte Diskussion, over de vergaderingen 2002/2003

http://fvn-rs.net/index.php?option=com_content&view=article&id=4929:die-verhinderte-diskussion&catid=324:gesellschaftsgeschichte&Itemid=25

d) Mees Meeussen Memorandum 2013. Für die Mitglieder AAG

<http://fvn-rs.net/PDF/andere/Mees%20Meussen%20DAS%20MEMORANDUM%202013.pdf>

e) Mees Meeussen Was blieb uns von der Weihnachtstagung?

http://fvn-archiv.net/PDF/andere/MeesMeussen_WasBliebUns.pdf

f) Mees Meeussen Kann ein neues Haus für Anthroposophie gebaut werden?

http://fvn-rs.net/index.php?option=com_content&view=article&id=5443:kann-ein-neues-haus-fuer-die-anthroposophie-gebaut-werden&catid=324:gesellschaftsgeschichte&Itemid=25

g) Mees Meeussen Zum Verständnis der Geschichte der AAG en analyse notwendige Abwehr

<http://fvn-rs.net/PDF/andere/Mees%20Meussen%20GESCHICHTE%20der%20AG.pdf>

h) Rudolf Saacke Die Formfrage, een “Classic” over het constitutieprobleem. **BOEK**

http://fvn-archiv.net/PDF/andere/Saacke_DieFormfrage.PDF

i) Rudolf Saacke. Pagina met teksten van hem 1-24. Klik voor de tekst op een nummer. Alleen de afbeeldingen ontbreken.

http://fvn-rs.net/index.php?option=com_content&view=category&id=313&Itemid=24

j) Rudolf Saacke Entmachtung der anthroposophischen Bewegung

<http://fvn-archiv.net/PDF/andere/Saacke%20-%20Die%20Entmachtung%20der%20anthroposophischen%20Bewegung.pdf>

j) Hans Urheim Konstitutionsfrage

<http://fvn-rs.net/PDF/andere/Urheim%20-%20Zur%20Konstitutionsfrage%20der%20AG.pdf>

2) Website van Thomas Heck Dornach

<http://gv-2019.com> Op zijn Homepage zijn veel documenten te vinden. gehotst worden o.a.

a) Ein Nachrichtenblatt van Nr. 14 2017

<http://gv-2019.com/wp-content/uploads/2018/02/ENB-2017-14.pdf>

b) Gerhard von Beckerath Wird eine wache Mitgliedschaft sich noch einmal wehren?

<http://gv-2019.com/gvb2002-2>

3) Website van Wilfried Heidt Achberg

www.sozialimpuls.info

links is een scrollbar te zien. Scrol geheel naar beneden tot **Anhang PDF**, dan aanklikken

Veel downloadbare artikelen , o.a. de processtukken van 2004 en 2005.

a) Wilfried Heidt Nachrichtenblatt Sonderausgabe 13.06.97

<http://www.sozialimpuls.info/assets/pdf/Aufgabe-der-AG-1997.pdf>

4) Website van Thomas Meyer Perseus Verlag

<https://www.perseus.ch> waaronder te vinden is

<https://www.perseus.ch/der-europaer/europaer-archiv>

direct te vinden is het bedoelde artikel in het tijdschrift van april 2003

a) A. Flörsheimer en T. Meyer, Dornacher Illusionen. p. 15

https://www.perseus.ch/PDF-Europaer/JG_07/Europaer_04_2003.pdf

5) Website van Gerhard Schuster Kulturzentrum achberg

<http://www.stiftung-gw3.de>

De onderstaande Webpagina heeft veel documenten over het constitutieprobleem

<http://www.stiftung-gw3.de/aag/konstitutionsarbeit-dokumentation> gehost is o.a.

a) Wilfried Heidt Wer ist die Allgemeine Anthroposophische Gesellschaft BOEK

<http://www.stiftung-gw3.de/files/1998-aag-buch.pdf>

(zie het Artikel over de vergadering van 29.12.15, “Der Sündenfall” op p.129 van dit boek)

b) Wilfried Heidt Die konkludente Kon-Fusion der AAG

<http://www.stiftung-gw3.de/files/2005-aag-konkludente-konfusion.pdf>

6) Website van Frank Thomas Smith en zijn Tijdschrift Southern Cross Review. ENGELS

<https://southerncrossreview.org> gehost is

a) Rudolf Saacke Memorandum 1986 ENGELS

<https://southerncrossreview.org/memorandum.htm>

7) Website van Joel Wendt in het ENGELS

<http://ipwebdev.com/hermit/> gehost is

a) Harald Giersch General renewal or illusion of the AS. ENGELS

<http://ipwebdev.com/hermit/Giersch.html>

8) Blog van Robert Jan Kelder

<http://willehalm-stiftung.blogspot.com> gehost wordt

a) Mees Meeussen Das nicht endendes Konstitutionsproblem

<http://willehalm-stiftung.blogspot.com/2018/03/das-nicht-endende-konstitutionsproblem.html>

*****